

מאמר 1

שמירה ע"י קטן או קטנה

1. פתיחה
2. מתי תינוקת נחשבת כשומרת
3. האם המניעה היא מצד האיש או מצד האשה?
4. בנו ובתו הקטנים
5. שמירה ע"י קטן
6. גיל התינוקת השומרת
  - א. הגיל ההתחלתי בו התינוקת שומרת
  - ב. עד איזה גיל נחשבת לתינוקת השומרת?
7. גיל התינוק השומר
  - א. עד מתי נחשב לשומר?
8. סיכום גיל התינוק והתינוקת להלכה
9. יחוד איש אחד ותינוקת לבדם
  - א. איש אחד וקטנה
  - ב. יחוד גדול עם שתי קטנות
10. האם תינוקת שומרת גם ביחוד עם פרוץ?
11. האם תינוקת שומרת גם ביחוד עם פרוצה?
12. גוי, אשה ותינוקת
13. יחוד עם אשה ותינוקת במי שעסקו עם הנשים
14. האם היתר של אשה ותינוקת מועיל גם במי שלבו גס בה?
15. יחוד עם אשה ותינוקת בדרך
  - א. דעת הרש"ל בהיתר שמירת תינוקת בדרך
  - ב. הקשיים בטעמו של הרש"ל
  - ג. הסבר דעת הרש"ל
  - ד. האם הרש"ל אסר גם בישראל?
  - ה. המנהג לסמוך על שמירת קטנה בייחוד עם גוי בדרך
16. יחוד עם אשה ותינוקת בלילה
17. זאת תורת העולה

1. פתיחה

אחד מעקרונות היסוד להיתר יחוד במצבים מסויימים הוא כאשר המתייחד או המתייחדת חוששים שמא מעשיהם יתפרסמו. דוגמא מובהקת להיתר זה הוא מצב בו במקום היחוד נוכחים ילד או ילדה העלולים לספר את מעשה העבירה כמסיחים לפי תומם, על כן מותר להתייחד עם אשה כאשר נוכחים שם תינוק או תינוקת. לפי זה הותר לשמרטף להתייחד עם אשה כאשר אחד הילדים עליהם הוא שומר נוכח במקום היחוד [וה"ה ליחוד שמרטפית עם איש אחר].

בדין זה יש לברר האם התינוק והתינוקת מצילים מן היחוד גם אם יש קריבת משפחה אליהם, כגון אח או אחות קטנים, האם מצילים מהאיסור. כמו כן יש לבחון מהו הגיל בו יכולים הקטנים להיות שומרים, האם דין זה תלוי בגילם של הילדים או אולי במידת ההבנה של הילדים בענייני צניעות. ספק זה מתעצם בזמננו, בו הרבה ממוסדות חינוך חושפים את הילדים לנושא של תקיפה מינית, ובעקבות כך הקטנים מודעים לדבר זה ומזהים כי יש כאן דבר שאינו ראוי כבר בגיל מוקדם יותר. כמו כן יש לבחון מהו הגיל בו מפסיקים הילדים להיות שומרים וממילא נמצאים הם עצמם במצב של יחוד. נקודה נוספת הטעונה בירור היא האם היתר זה תקף גם לגבי יחוד של שני אנשים שאינם מקפדים על ענייני צניעות [פרוצים]. אחת ההשלכות המעשיות של סוגיא זו היא השאלה האם מותר לשלוח ילדה לבית של זוג אנשים חילונים האסורים זה על זה, או האם מותר לילדה ליסוע בטרמפ עם אנשים אלו.

2. מתי תינוקת נחשבת כשומרת

במסכת קידושין^[1] הובאה מימרא של רבא בעניין יחוד של איש ואשה בפני תינוקת:

אמר רבא מתיחד אדם... עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה.

למדנו מגמ' זו כי מותר לאדם להתייחד עם אשה האסורה עליו כשנמצאת שם תינוקת. כשהגיל בו נמצאת הקטנה המהווה שמירה מוגדר ע"י שני נתונים: א. היא יודעת מהי ביאה. ב. היא אינה מוכנה לזנות בעצמה.

בביאור הנתון הראשון כתב רש"י:

שיודעת... כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים [ברש"י על הרי"ף הדברים] בשוק.

כעין זה בתוס' ר"י הזקן:

שמכרת ענין ביאה.

בביאור הנתון השני כתב רש"י:

(1) קידושין דף פ"א ע"ב.

ואינה מוסרת עצמה - מתוך קוטנה עדיין לא לבשה יצר, הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות.

כך הובאו הדברים במאירי [בהסבר שני הנתונים] :

אף על פי שאסרנו באיש אחד להתיחד עם שתי נשים - מתיחד אדם עם... וכן עם אשה ותינוקת היודעת טעם ביאה, ר"ל שמרגשת ומבינה בענינים אלו ואינה מוסרת עצמה לביאה, שמתוך שיוודעת בענין מספרת בשוק, ומתוך שאין מוסרת עצמה עדין לכך אין חשש שתחפה עליה כדי שתהא היא מחפה עליה גם כן.

מפירושי הראשונים עולה כי העובדה שהיא יודעת מהי ביאה מובילה לכך שהאשה המזנה בפניה חוששת שמא הקטנה תפרסם מעשה זה ברבים. אמנם קשה: הרי גם אשה רגילה יודעת מהי טעם ביאה ועם כל זה אסור לאיש להתיחד עם שתי נשים, ולא התרנו משום שהמזנה חוששת שחברתה תספר? אך כאן נוסף הנתון השני והוא, שהתינוקת אינה מתפתה ואינה מוסרת עצמה לביאה, ולכן היא אינה מחפה על האשה שמזנה ותפרסם מעשיה.

לכאורה יש לשאול: מדוע לא הסתפקה הגמ' בטעם שאינה מוסרת עצמה לביאה, הרי במקרה זה כיון שהקטנה אינה בכלל הזנות, האשה המזנה מתביישת מעצם הזנות בפניה, גם אם הדברים לא יתפרסמו?

צ"ל שהמונע של הגדולה מלזנות בפני הקטנה מבוסס רק על כך שהיא תלך ותספר את מעלליה, שהרי הקטנה יודעת טעם ביאה. אין לגדולה בושה מעצם הזנות בפני הקטנה, שכן הקטנה אינה מוסרת עצמה לביאה, היינו שאין לה תאוה לדבר זה וממילא אינה רואה את הביאה כדבר מגונה, ולכן הגדולה אינה בושה מעצם הזנות בפניה.

כשהקטנה היא בגיל שיוודעת טעם ביאה אך גם מוסרת עצמה לביאה - היא איננה מהווה שומרת משום שבמצב זה אין חשש פרסום. במצב זה יש לה כבר דין של גדולה שלא תפרסם את מעשה הזנות, משום שאם הגיעה לגיל בו יש לה תאוה למעשה זה, מן הסתם היא גם מבינה את השלילה שבו, וכיון שגם היא שותפה לזנות [כעת או בעתיד] היא תחפה על הגדולה שזינתה, ולא תספר מה שהיא וחבירתה עשו או רוצות לעשות.

דין זה הובא בשו"ע^[2] וז"ל :

מותר להתייחד עם... וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיוודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה.

(2) סימן כ"ב סעיף י.

3. האם המניעה היא מצד האיש או מצד האשה?

בראשונים שהבאנו לעיל מובא כי טעם ההיתר כאן הוא שיש חשש שמא התינוקת תלך ותספר את מעשה הזנות, שכן כיון שהיא איננה שותפה לזנות היא אינה מחפה על זו שזינתה, אולם עדיין נותר לברר את מי מרתיע הפרסום: את האיש, את האשה או את שניהם?

בטעם היתר היחוד כאן כתב רש"י:

שיודעת... כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים [ברש"י על הרי"ף הדברים] בשוק.

רש"י כותב כי התינוקת היא גורם הפירסום, אולם הוא לא התייחס כלל לשאלה האם האיש חושש או האשה, ואולי יש להסיק מסתימות הדברים כי בין האיש ובין אשה חוששים שיתגלה קלונם.

ייתכן כי מלשונו של המאירי יש לפשוט שדווקא האשה חוששת מן הפרסום. בהסבר היתר שמירת התינוקת כתב המאירי^[3]:

ומתוך שאין מוסרת עצמה עדין לכך, אין חשש שתחפה עליה כדי שתהא היא מחפה עליה גם כן.

לכאורה מבואר בדבריו כי דווקא האשה חוששת שמא הקטנה תפרסם, משום שאין כאן חשש חיפוי של הקטנה.

כך יש ללמוד לכאורה גם מלשון היד רמ"ה שכתב^[4]:

דכיון [אולי צ"ל וכיון] דאינה ניחה להתפתות ליכא למיחש לגומלין לחפויי אהדדי.

אך ניתן לדחות ולומר כי כוונתם של המאירי והרמ"ה היא רק לציין מדוע יש לחוש כאן לפרסום- במה שונה דין זה מדין יחוד עם שתי נשים? על זה כתבו כי כאן אין חשש חיפוי וע"כ ישנו חשש פרסום, אך לא ניתן להסיק מדבריהם מי חושש מאותו הפרסום: האיש או האשה, וניתן לומר שלמעשה גם האיש חושש ממנו. ייתכן אף לומר כי מסתימות דבריהם שלא כתבו מיהו החושש מן הפרסום יש להסיק כי לדעתם החשש הוא של שניהם.

אולם ניתן לפשוט שאלה זו מלשון הרמב"ם^[5] שהובאה גם בשו"ע וז"ל:

וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שאינה מזנה בפניה שהרי זו מגלה את סודה.

(3) סוף דף פ"א ע"ב.

(4) דף פ"א ע"ב ד"ה אמר רבא.

(5) איסורי ביאה פרק כ"ב הלכה ט.

מבואר בדבריו כי האשה היא זו שחוששת מהפרסום, וא"כ יש לפשוט מדבריו: א. האשה חוששת מהפרסום. ב. האיש אינו חושש מהפרסום [שכן אם גם הוא חושש, היה לו לומר "שאינם מזנים בפניה שהרי זו מגלה את סודם"].

נראה שסברתו היא שיצרו של האיש חזק ובשעת תאוה לדבר עבירה לא יחוש לספק פירסום של הקטנה, וכמו שכתב הרשב"א^[6]:

דיצרו של איש גדול משל אשה, ואיש דרכו לחזור ואין דרכה של אשה לחזור.

הדבר הלכה^[7] העיר כי ייתכן שהרמב"ם כתב כן לפי הבנתו כי כיום כל האנשים נחשבים לפרוצים, אך ייתכן שבכשרים הדין שונה וגם האנשים חוששים מהפירסום שתפרסם הקטנה. לפי זה יוצא כי לדעת הרמב"ם והשו"ע אכן רק האשה חוששת ולא האיש כיון שכל האנשים נחשבים לפרוצים. אך לא ניתן להסיק מכאן מהי דעת הרמב"א וסיעתו^[8] הסוברים כי סתם אנשים בחזקת כשרים, שכן ייתכן שלדיעות אלו גם האנשים חוששים שהרי הרמב"ם כתב את דינו דווקא בפרוצים.

לאור דברים אלה יש לשאול: מדוע לדעת הרמב"ם הסובר כי סתם אנשים הם פרוצים, האשה חוששת מן הפרסום? האם לדעתו דווקא סתם אנשים פרוצים אך סתם נשים כשרות ולכן היא חוששת מהפרסום, ולפי זה אשה פרוצה אינה חוששת מהפרסום כמו שאיש פרוץ אינו חושש, או שמא הרמב"ם סובר כי כמו שכל האנשים בחזקת פרוצים- כך גם כל הנשים בחזקת פרוצות ועם כל זה היא חוששת לפרסום, משום שלדעתו אשה פרוצה חוששת [בניגוד לאיש פרוץ שאינו חושש]?

לשאלה זו יש נ"מ למעשה: ביחוד של פרוץ ופרוצה ע"י שמירת קטנה. אם נאמר שלרמב"ם סתם אשה פרוצה ועם כל זה היא חוששת, אזי במציאות זו היחוד מותר, אולם אם נאמר כי לדעת הרמב"ם סתם אשה כשרה, ייתכן שביחוד של סתם איש [הנחשב כפרוץ] ואשה פרוצה לא תועיל שמירת התינוקת.

שאלה דומה יש לשאול גם בדברי הכ"מ^[9] בהסבר הרמב"ם, שכתב כי מותר לאשה להתיחד עם הרבה פרוצים בתנאי שאשתו של אחד מהם עימה. הטור שאל על הרמב"ם: מדוע היחוד באופן זה מותר? אמנם נכון הוא שהפרוץ שאשתו כאן לא יזנה וכן אשתו לא תזנה, אך שאר הפרוצים יזנו עם האשה הנוספת ולא יחששו לנוכחות הפרוץ ואשתו? הכ"מ שם הסביר את דעת הרמב"ם וז"ל:

וי"ל, דכיון שאשתו של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם- חבירתה ג"כ לא תזנה, שתירא שזאת ובעלה יגלו סודה.

(6) שו"ת הרשב"א חלק א סימן אלף קעח.

(7) סימן ד ס"ק א.

(8) שהרי בטעם הדבר האם גם האיש חושש לא צריכה להיות ביניהם מחלוקת.

(9) הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה ח.

מלשוננו מדוייק כי במקרה זה דווקא האשה הנוספת תימנע מהזנות מחשש פרסום, אך לגבי הפרוצים אין כל מניעה מהזנות. גם כאן מבואר כי פרוצים אינם חוששים מהפרסום, אולם שוב יש לשאול: האם לדעת הרמב"ם האשה נחשבת לפרוצה ועם כל זאת היא חוששת מהפרסום, או שמא חששה מהפרסום נובע מכך שהיא כשרה כיון שסתם נשים כשרות?.

מדברי הרשב"א בתשובה^[10] נראה כי כשם שסתם איש נחשב לפרוץ- כך גם סתם אשה נחשבת לפרוצה, וכך גם דעת ר' אליהו [המובא בתשובת הרשב"א הסובר כשיטת הרמב"ם שסתם אנשים פרוצים וגם שסתם נשים פרוצות] אך עדיין נותר לנו לברר מהי דעת הרמב"ם בנידון.

בכל הלכות יחוד הרמב"ם סתם דבריו ולא הזכיר חלוקה בין אשה פרוצה ואשה כשרה, וגם לגבי אנשים לא הזכיר חלוקה בין איש כשר לאיש פרוץ. לאור זאת נראה כי לדעת הרמב"ם כמו שכל האנשים שווים וכולם בחזקת פרוצים, כך גם כל הנשים שוות וגם הן כולן בחזקת פרוצות, שכן אם יש הבדל בין אשה פרוצה לבין אשה כשרה היה לרמב"ם לציין כי חלק מן ההיתרים שהזכיר [כמו למשל אשה ותינוקת] תקפים רק לגבי אשה כשרה ולא לגבי אשה פרוצה. מסתימות לשון הרמב"ם יש להסיק כי סתם נשים בחזקת פרוצות ולמרות זאת מועילים בהם ההיתרים הנ"ל וזאת משום שגם פרוצה חוששת מפרסום מעשיה.

מאידך ניתן לומר שהרמב"ם סובר שיש חילוק בין נשים פרוצות לבין נשים כשרות, אלא שלדעתו סתם נשים הן בחזקת כשרות ועל כן כתב את ההלכות ללא התייחסות לנשים פרוצות, אך באמת באשה שידועה כפרוצה בעניין עריות יודה הרמב"ם שאין להתיר יחוד עמה מכח הסברא שהיא חוששת לפרסום, שכן פרוצה אינה חוששת מפרסום מעשיה.

אולם מעיון בדברי הרמב"ם מבואר שאי אפשר לומר כך שכן ישנן כמה הלכות בהם הרמב"ם התיר יחוד עם נשים פרוצות ממש, ואם לדעת הרמב"ם ישנה חלוקה בין נשים פרוצות לבין נשים כשרות היה לו לציין בשאר המקומות שהיחוד אינו מועיל אלא בסתם נשים ולא בנשים פרוצות.

בדין אשתו משמרתו כתב הרמב"ם^[11] :

כל אשה שאסור להתייחד עמה אם היתה אשתו עמו ה"ז מותרת להתייחד מפני שאשתו משמרתו, אבל לא תתייחד ישראלית עם הכותי ואף על פי שאשתו עמו שאין אשתו של כותי משמרתו ואין להן בושה.

10) אלף קע"ח. ועיין במאמר איש אחד והרבה נשים בפרק 2 "הנימוקים לאיסור יחוד עם שתי נשים" ובמה שכתבנו שם.

11) הלכות איסורי ביאה פרק כב' הלכה ד'.

הרמב"ם מעמת בין יחוד עם ישראל כשאשתו עמו לבין יחוד עם כותי שאשתו עמו, שבישראל מועיל היתר זה ובכותי לא. עימות זה מבוסס על המבואר בגמ'^[12] אשר סוברת כי מציאות של אשתו עמו הותרה בישראל פרוץ, אך נאסרה במקרה מקביל לו - גוי. נמצא כי הגמ' משווה בין אשתו עמו בישראל פרוץ לבין אשתו עמו בגוי, שבראשון היחוד מותר ובשני אסור. והנה מציאות של אשתו עמו בגוי היא מציאות בה גם הגוי וגם אשתו נחשבים פרוצים, ממילא גם המציאות השווה לה - אשתו עמו בישראל פרוץ, עוסקת באותו האופן - שגם הישראל וגם אשתו פרוצים. לפי זה מבואר כי מה שכתב הרמב"ם להתיר יחוד עם פרוץ שאשתו עמו הוא אפילו במקרה שאשתו פרוצה. מוכח מכאן כי הרמב"ם מתייחס באופן נקודתי גם ליחוד עם אשה פרוצה, וא"כ אם לדעת הרמב"ם באשה פרוצה מועיל רק היתר זה אך היתר אשה ותינוקת וכן היתרים אחרים אינם תקפים בפרוצה, היה לו לכתוב כך כדי שלא נבא ללמוד כי אשה פרוצה שווה לאשה כשרה.

הוכחה דומה ניתן להביא מדברי הרמב"ם בדין יחוד שני אנשים ואשה אחת. בדין ח כתב הרמב"ם^[13]:

לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם,

הרמב"ם סובר כי סתם אנשים בחזקת פרוצים, לפי זה גם בהם מועיל היתר של אשתו עמו. לעיל הוכחנו כי היתר אשתו עמו מתייחס גם לאשתו הפרוצה, וא"כ דברי הרמב"ם כאן מתייחסים אפילו לאשתו הפרוצה, ושוב מבואר כי הרמב"ם מתייחס גם לאשה פרוצה, וממילא בכל מקום שמדבר על אשה מתייחס גם לאשה פרוצה^[14].

לאור הנ"ל יש לדייק כי אם היתר יחוד עם אשה ותינוקת אינו מועיל באשה פרוצה היה לרמב"ם לומר זאת בהדיא, ומסתימות לשונו יש להסיק כי גם באשה פרוצה מועיל היתר זה.

בנוסף לכך גם מצד הסברא נראה לומר כי הרמב"ם סובר שסתם נשים הם בחזקת פרוצות שהרי אם לדעת הרמב"ם אנשים צדיקים כרב יהודה נחשבים לפרוצים תמוה לומר שסתם נשים יהיו טובות מהם ויחשבו ככשרות.

כמו כן עדיף לומר שהרמב"ם מסכים עם משמעות הרשב"א ור' אליהו המובא בתשובת הרשב"א [הסובר כשיטת הרמב"ם שסתם אנשים בחזקת פרוצים] הסוברים

(12) עבודה זרה דף כה.

(13) פרק כ"ב הלכה ח.

(14) גם מתירין הכ"מ על קושיית הטור יש ללמוד כי לדעת הרמב"ם היתר אשתו עמו מועיל גם בפרוצה. שכן אם בפרוצה מודה הרמב"ם שלא מועיל היתר אשתו עמו, הרי שקושיית הטור בעינה עומדת, שכן אפשר שהטור דייק שמלשון הרמב"ם משמע שאשתו משמרתו גם אם היא פרוצה, ועל זה הקשה, וא"כ קושייתו במקומה עומדת. וכן בבעלה בעיר כתב הרמב"ם ואם היה זה גס בה לא ייחד אע"פ שבעלה בעיר ואם נשים אצל הרמב"ם דווקא כשרות מסתמא באשה פרוצה צריך הדין להיות שאסורה כמו בלבו גס בה ומדוע לא ציין זאת הרמב"ם.

כי סתם נשים הם בחזקת פרוצות, ואין לנו לעשות מחלוקת בין הרמב"ם לראשונים אלו אם אין לנו הכרח לכך. לאור זאת נראה כי לדעת הרמב"ם התר היחוד בנוכחות תינוקת תקף גם כאשר האיש והאשה פרוצים, כיון שגם אשה פרוצה חוששת מהפירסום של התינוקת ולכן תמנע מן העבירה.

לכן למעשה נראה לנו כי לדעת הרמב"ם סתם אשה היא בחזקת פרוצה.

לאור הספק שהעלינו, האם סתם נשים פרוצות או לא, יש לבחון שוב את טענת הדבר הלכה לגבי האפשרות להסיק מדברי הרמב"ם לדעת הרמ"א וסיעתו הסוברים כי סתם אנשים כיום הם כשרים. אם נאמר כי לדעת הרמב"ם סתם אשה נחשבת לפרוצה כפי שכתבנו שנראה לנו, אזי הרמב"ם כתב כי בפרוצים האיש אינו חושש והאשה חוששת. לפי זה היה מקום לומר כי כמו שבפרוצים יש הבדל בין איש לאשה, כך גם במציאות של אנשים כשרים [כגון לדעת הרמ"א הסובר כי סתם אנשים כשרים] איש כשר לא יחשוש ואשה כשרה תחשוש. מאידך ניתן לדחות ולומר כי דווקא בפרוצים יש הבדל בין איש לאשה שכן שכדי שאדם לא יחשוש מפרסום מעשיו צריך שני נתונים א. שיהיה פרוץ. ב. יצרו גדול, ממילא איש פרוץ אינו חושש מן הפרסום [כיון שמתקיימים שני התנאים] ועל כן התינוקת אינה שומרת, אך באשה פרוצה חסר נתון ב', שיצרה תוקפה, ועל כן היא עדיין חוששת מפרסום מעשיה^[15]. אך בכשרים- גם האיש וגם האשה חוששים.

אם נאמר כי לדעת הרמב"ם סתם נשים כשרות, היה ניתן ללמוד כי כמו שאשה כשרה חוששת כך גם איש כשר חושש, והסיבה שהרמב"ם נימק התר יחוד בתינוקת שהאשה חוששת והאנשים אינם חוששים היא משום שהם פרוצים, ולפי זה ניתן להסיק מן הרמב"ם כי לדעת הסוברים כי סתם אנשים כשרים, גם האיש וגם האשה חוששים. מאידך ניתן לדחות ולומר כי דווקא אשה כשרה חוששת מהפרסום, אך איש- כיון שיצרו חזק^[16] אינו חושש מהפרסום גם אם הוא כשר.

למעשה נראה כי בדעת הרמב"ם יש להסתפק מה הדין באיש כשר, האם הוא חושש מן הפרסום או לא.

הט"ז^[17] כתב בהדיא כי החשש לחטא במציאות זו קיים גם אצל האיש וגם אצל האשה וז"ל:

וכן הסברא נוטה, דהא הזהירות בזה אינו אלא משום שמא יפתה האשה, וכשיש שמירה יבוש בעצמו בפני השמירה [כוונתו בפני השומרת], וכן היא לא תתרצה, אבל לא חיישינן שתלך עמו למקום צנוע.

15) כמו כן באיש כשר אמנם קיים הנתון של יצרו תוקפו, אך כיון שאינו פרוץ עדיין חושש מן הפרסום.

16) כדברי הרשב"א בתשובה אלף קע"ח דיצרו של איש גדול משל אשה ואיש דרכו לחזור ואין דרכה של אשה לחזור.

17) סימן כ"ב ס"ק ט.

מבואר בדבריו כי החשש לחטא בנוכחות הקטנה קיים בין אצל האישי ובין אצל האשה, אלא שהוא כתב נימוק אחר מדוע יימנעו מן העבירה, והוא הבושה לחטוא בפני התינוקת. אולם יש להעיר מניין לקח הט"ז טעם זה, הרי בכל הראשונים מבואר כי הטעם למניעה מן החטא אינו הבושה אלא חשש הפרסום, שמא התינוקת תלך ותפרסם, וכשם שלגבי ההיתר להתיחד עם שתי יבמות, שגם הוא מבוסס על הפרסום, שמא מתוך ששונאות אחת את השניה לא יחפו אלא יספרו, כך גם באשה ותינוקת החשש הוא פרסום ולא בושה? אולי אפשר ליישב בדוחק כי מה שכתב הט"ז שמתבייש, כוונתו לומר שמתבייש אם יתפרסם.

כך גם הבין האג"מ שנביא לקמן בפרק הדין ביחוד עם קטנה בזמננו, שגם האישי חושש מהפירסום.

לסיכום נמצא א"כ כי ברמב"ם מבואר כי דווקא האשה חוששת לחטוא בנוכחות התינוקת ולא האישי וכן היא גם דעת השו"ע. הדבר הלכה הסתפק האם ניתן להסיק מדברי הרמב"ם גם על שיטת הרמ"א הסובר כי סתם אנשים כשרים, שכן ייתכן שהרמב"ם כתב כך כי לדעתו סתם אנשים הם פרוצים, אך לו לרמב"ם היתה מציאות של אנשים כשרים - גם האישי היה חושש. מאידך, אין הכרח לחלק בין כשרים ופרוצים בדעתו וייתכן שגם בכשרים החשש הוא רק של האשה. בט"ז מבואר כי שניהם יימנעו לחטוא בפני התינוקת, אלא שחידש שהסיבה לכך היא הבושה ולא חשש הפרסום. בע"ה בהמשך המאמר נביא כמה נ"מ העולות משאלה זו.

4. בנו ובתו הקטנים

שו"ת מהר"ם זיסקינד^[18] עסק במקרה של אשה שהתייחדה עם עגלון כאשר גם בנה היה נוכח שם, ותוך כדי דבריו התייחס לדין שמירת קטן וז"ל:

ועוד, דבלא"ה לא מקרי שמירה בנידון דידן, דעד כאן לא איירי השו"ע בסימן הנ"ל^[19] אלא בתינוקות אחרים, אבל בניהם קטנים פשיטא לא מקרי שמירה שאינה בושה מפניהם, כדאיתא בשו"ע אבן העזר סימן קמ"ח סעיף ב עיין שם.

המהר"ם מחדש כי קטן וקטנה מהווים שומרים רק אם הם ילדי זרים, אך בנה או בתה הקטנים אינם מהווים שומרים.

חידוש זה למד המהר"ם מדברי השו"ע בהלכות גירושין. אדם המגרש את אשתו על תנאי - אסור לו להתיחד עמה, שמא יתקיים התנאי ונמצא כי בשעה שהתיחד עמה לא

[18] תשובה כ"ו ד"ה "ועוד נ"ל לאסור". הוא היה רבו של בעל הכנסת יחזקאל ומחותנו של החותן יאיר, שבשמו הובאו כמה שאלות בשו"ת חו"י.

[19] סימן כ"ב סעיף י' הכותב שתינוק מהוה שמירה.

היתה אשתו והתייחד עם אשה זרה. בדין זה התייחס השו"ע^[20] גם לאופן בו התירו לו להתיחד עם אשתו גם לאחר מתן הגט :

כל המגרש על תנאי, בין שאמר: מעכשיו, בין שאמר: אם יהיה ואם לא יהיה, ה"ז לא יתייחד עמה כל זמן שלא נתקיים התנאי, אלא בפני עד, אפילו עבד ואפילו שפחה, חוץ משפחה או בנה הקטן, מפני שאינה בושה לשמש בפניהם.

השו"ע הזכיר כמה מצבים של שומרים המתירים יחוד עם גרושתו על תנאי, אולם לגבי בנה הקטן כותב השו"ע כי הוא אינו מהווה שומר משום "שאינה בושה לשמש בפניהם". מכאן למד המהר"ם זיסקינד שכמו שבנה הקטן אינו מהווה שומר לגבי יחוד של אדם עם גרושתו על תנאי, כך אין הוא מהווה שומר לגבי יחוד עם אדם זר, שכן גם כאן שייך הטעם שאינה בושה לשמש בפניו.

אלא שלכאורה דברי השו"ע כאן צ"ע, שכן בשו"ע או"ח בהלכות צניעות^[21] כתב :

אסור לשמש מיטתו בפני כל אדם אם הוא נייעור, ובפני תינוק שאינו יודע לדבר - מותר.

הרי שאסורה לשמש בפני בנה הקטן, וכיצד כתב השו"ע כאן כי אשה אינה בושה לשמש בפני בנה הקטן? נראה כי צריך לומר שיש הבדל בין מה שאסור לבין תחושת האשה. אמנם האשה אינה בושה מלשמש בפני בנה [כמו שכתב השו"ע בהלכות גירושין] אך למעשה הדבר אסור משום צניעות [כמו שכתב השו"ע באו"ח]^[22].

אולם נראה כי עצם דינו של המהר"ם זיסקינד אינו מוסכם ויש להעיר עליו. בשו"ת ציץ אליעזר^[23] הביא את דברי המהר"ם זיסקינד הנ"ל וכתב עליו :

ולפענ"ד קשים הדברים להולמם, דלא משמע כן מסתמיות דברי הש"ס הרמב"ם והשו"ע, ולא אישתמיט לשום אחד מהפוסקים שיבאר בכזאת, והרואה יראה דמשמע בפשטות דבכל גוונא מועיל שמירת תינוקת בין של אחר ובין שלה.

ומה שהמהר"ם זיסקינד מסתייע מהנפסק באה"ע סי' קמ"ח סעי' ב' - אין הנידון דומה לראיה כלל, דמלבד מה שהמדובר שם בבנה קטן, וי"ל שהכוונה על קטן [נדצ"ל פחות] מבן ט' שלפי המקנה הנ"ל אינו משמש באמת לשמירה, חוץ מזה הרי שם המדובר לענין מה שאינה בושה לשמש בפניו עם בעלה שזה עתה נתגרשה ממנו על תנאי, אשר הבן הקטן יודע דזה דרכה תמיד להיות יחד עמו בחדר ולא ירגיש

(20) קמ"ח סעיף ב'.

(21) סימן ר"מ סעיף כ.

(22) אולי יש לחזק חילוק זה ולומר כי דווקא מפני שאשה אינה בושה מלשמש בפני בנה - הוצרך השו"ע באו"ח לאסור זאת מצד הצניעות.

(23) חלק ו סימן מ פרק ט"ז.

בדבר כיוצא מגדר הרגילות, וממילא לא יבוא לספר, ומשא"כ בכאן שהמדובר על מעשה יוצא מגדר הרגילות לשמא תזנה עם אחר, בזה שפיר יראים אפי' מתינוקת שלה שלא תבוא לספר ולגלות הסוד בראותה מעשה יוצא מגדר הרגילות.

ראשית מעיר הצ"א כי חידוש זה אינו נמצא באף אחד מן הפוסקים האחרים מלבד במהר"ם זיסקינד. לגבי ראייתו כותב הצ"א לדחות בשני אופנים. ראשית, דעת המקנה היא כי קטן יכול להיות שומר רק מגיל שהוא ראוי לביאה, היינו מגיל תשע ומעלה, ולפני כן הוא אינו מהווה שומר כי אינו יודע ביאה מהי ואין חשש שיפרסם את המעשה. לפי זה ייתכן כי השו"ע מדבר על קטן פחות מגיל תשע וזו הסיבה כי הוא אינו שומר מפני יחוד עם גרושתו על תנאי.

בנוסף לכך, כאן מדובר על מקרה מאוד מסויים: יחוד של איש עם אשתו שמקבלת גט על תנאי. מבחינת הקטן הנוכח כאן אין זה דבר מוזר כי יש קשר קרוב ביניהם, שהרי הוא רגיל שהם בעל ואשה, והם הוריו וממילא אין לחוש שיפרסם את מעשיהם ואין הם בושים מפניו. אולם ייתכן כי לגבי יחוד עם זר, גם בנה ייחשב לשומר, שכן דבר זה אינו בגדר הרגיל ועל כן הוא יבוא לספר ולפרסם מעשיהם.^[24]

בחת"ס^[25] מבואר כי גם בנה הקטן נחשב לשומר ומתיר יחוד. בתשובתו דן החת"ס באשה שבעלה קינא לה שלא תיסתר עם פלוני, והיא הלכה והתיחדה עם אותו פלוני בנוכחות בנה בן החמש. החת"ס נקט כי מצב זה אינו מוגדר כסתירה, שכן נוכחות הקטן שהגיע לחינוך מתירה את היחוד. מבואר בדבריו כי היתר שמירת קטן תקף גם אם אותו קטן הוא בנה.

גם הדבר הלכה^[26] פסק שלא כמהר"ם ולדעתו גם בתה הקטנה נחשבת לשומרת. לדעת הדבר הלכה כך משמע גם ביש"ש^[27] שכתב על דין אשה ותינוקת: ומזה נהגו הנשים ליקח שומר בת קטנה.

הלשון "בת קטנה" מורה שהכוונה לבתה ולא לילדה זרה, שאם לא כן היש"ש היה צריך לכתוב 'קטנה' או 'תינוקת'.

למעשה נ"ל כדבריהם, שגם בנה ובתה הקטנים נחשבים לשומרים. הדבר נכון במיוחד במציאות של ימינו בה אין זה סביר שאדם ישמש מיטתו לפני ילדיו, וכפי שכתב באג"מ^[28]:

24 הערת הרב בוקובזה כך נראה מלשון המחבר שכתב בדין יחוד "לפי שהיא מגלה סודה" ואילו בהלכות גירושין כתב "מפני שאינה בושה לשמש בפניהם".

25 שו"ת חתם סופר חלק ד (אבן העזר ב) סימן צו.

26 עיין מה שכתבנו בהערה 86.

27 קידושין פרק ד סימן כ"ד.

28 אבן העזר ח"ב סימן ט"ו.

[וזה] ודאי אין לומר מעצמנו שאדם אינו מתבייש מבתו, דלפי הסברה הוא מתבייש מפני זרעו יותר מבפני אחרים.

5. שמירה ע"י קטן

הרמ"א^[29] כתב לגבי חתן שפירסה אשתו נדה שהדין הוא שהוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים :

והמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה, ואין מתיחדין ביום בלא קטן או קטנה.

מבואר שגם שמירת קטן מועלת כיון שיספר מה שיראה.

כך כתבו עוד הרבה אחרונים: הב"ש^[30], הט"ז^[31], היש"ש^[32], החכמת אדם^[33], הנתיבות לשבת^[34] ועוד, הובאו דבריהם באוצר הפוסקים^[35]. כן נקטו למעשה גם הציץ אליעזר^[36] והדבר הלכה^[37] כתב שהחזו"א הורה למעשה להקל בזה.

6. גיל התינוקות השומרת

א. הגיל ההתחלתי בו התינוקות שומרת

לעיל הבאנו כי הקטנה שומרת מזנות מחשש שתפרסם את המעשה, ויש לדון מהו הגיל בו קיים חשש זה וממילא היא מהווה שומרת.

הנתיבות לשבת^[38] כתב שמשעה שראויה לביאה, דהיינו מגיל שלוש שנים ומעלה, היא נחשבת לשומרת. באוצר הפוסקים^[39] כתבו כן גם בשם בשו"ת פורת יוסף^[40], אולם דבריהם טעונים ביאור, שהרי לעיל הבאנו כי בראשונים [רש"י, ר"י הזקן, מאירי] מבואר כי החשש לזנות בפניהם מבוסס על החשש שיכירו כי הדבר משונה

(29) יורה דעה סימן קצ"ב סעיף ד.

(30) אבן העזר סימן כ"ב ס"ק ט.

(31) סימן כ"ב ס"ק ט.

(32) קידושין פרק ד סימן כ"ז.

(33) כלל קכ"ו סעיף ה וסעיף ט.

(34) סימן כ"ב ס"ק ז.

(35) סימן כ"ב סעיף י ס"ק מ"ג.

(36) חלק ו סימן מ פרק ט"ז ס"ק ב.

(37) סימן ד ס"ק ב.

(38) סימן כ"ב ס"ק ז וכ"כ בספרו המקנה דף פ"ב ע"א בשם הח"מ סימן כ"ב ס"ק ט"ו.

(39) סימן כ"ב סעיף י' אות מ"ד.

(40) להר"י צוויג ח"א סימן כ"ט אות ב.

ומוזר בעיניהם, ולכן ילכו ויפרסמו את הדבר ברבים, ומה הקשר בין שלב זה התלוי בהבנה, לבין התפתחותם הגופנית, אם ראויים לביאה או לא?

על שאלה זו עמד בשו"ת ציץ אליעזר^[41] וכתב לבאר דבריהם:

והיינו דחו"ל קבעו טבע סתם התינוקת כי מגיל ג' שנים ומעלה וראויה כבר לביאה, דמאז והלאה יודעת כבר ברגשיה הנפשיים הפנימיים משהו מטעם ביאה, אבל אינה מוסרת עצמה עדנה^[42] לביאה, ולכן יפחדו ממנה שתגלה סודם כאשר כן גם טבע התינוקות בגיל כזה לפטפט ולספר בקלות על כל תנועה בלתי רגילה שרואים סביבם, ופשוט.

לפי דבריו, ההתפתחות הגופנית מלמדת גם על התפתחות של ההבנה, וכל שכבר ראויה מבחינה גופנית לביאה, יש לה גם הרגשה לחוש שיש כאן דבר מוזר ותבוא לפרסם את הדברים.

אולם דבריו טעונים הבנה, שכן מה הקשר בין ההתפתחות הגופנית לבין הבנת המציאות? אכן מצאנו בכמה אחרונים שהגדירו את הגיל הקובע בדין זה באופן אחר ומוכח שאינם סוברים כדעת הנתיבות לשבת.

בשו"ת פורת יוסף^[43] הובאה תשובת מהר"ש הכהן^[44] בנדון זה שתמה על האחרונים המקשרים בין הגיל בו הקטנה ראויה לביאה לבין הגיל בו היא נחשבת לשומרת:

ושיעור השמירה דקטן וקטנה לא תליא כלל בזה אם ראויים לביאה, רק כשנעשים בני הבנה ושידעו לספר דברים בשוק כמש"כ רש"י בקידושין וכו' ומצאתי ראיתי בסדרי טהרה סי' קצב' כתב כן והשיג שם על הכרו"פ שכ' ג"כ כהמקנה דפחות במן ט' שנה לאו בני שמירה הם, ונהנתי כי זכיתי לכוון לדבריו, וכן אני אומר גם לענין בנות ג' שנים דודאי אינן בנות שמירה עד בת ה' או ו' שנים, והבנים אולי מאוחר להם בשנה או שתים כמש"כ הסד"ט הנ"ל, וכדאמרינן במס' נדה דהבנות קודמים בבינה לבנים ודוק.

דעתו היא שהזמן בו הקטנה יכולה להיות שומרת הוא כשנעשית בת הבנה ויודעת לספר את הדברים בשוק בגיל חמש או שש. הר"ש ביסס את דבריו על הסבר רש"י לדין זה, שהוא משום שיספרו את הדברים.

(41) חלק ו סימן מ פרק ט"ז אות ב.

(42) כוונתו עדין.

(43) להר"י צוויג חלק א סימן כ"ט שהוא עצמו סובר שהגיל הוא שלוש שנים ומעלה, הובאו דבריהם באוצר הפוסקים שם אות מד.

(44) הרב שאול הכהן גוטווירטה מו"ץ דק"ק דאברמיל.

גם בשו"ת צמח צדק^[45] כתב כי בגיל ארבע עדיין אינה יודעת ענין ביאה ואינה יכולה להיות שומרת.

גם מדברי הרמב"ם נראה קצת שאין הדבר תלוי בכך שראויה לביאה אלא בהכנתה, שכן בהגדרת הגיל בו אסור להתיחד עם קטנה כתב הרמב"ם :

תינוקת מבת שלש ולמטה ותינוק מבן תשע ולמטה - מותר להתיחד עמהן.

לעומת זאת בהלכה הקודמת, העוסקת בדין יחוד עם אשה שיש עמה תינוקת לא הזכיר הרמב"ם כלל מהו הגיל של התינוקת, ומשמע שלגבי דין זה הדבר אינו תלוי בגילה של התינוקת אלא ברמת הבנתה, וזה משתנה בין תינוקת אחת לחברתה.

גם בשו"ת ישכיל עבדי^[46] לא הסכים עם הגדרת הנתיבות לשבת שתלה את הגיל בכך שראויה לביאה, אלא שבדבריו ישנה הגדרה נרחבת יותר בדין זה :

לפע"ד ודאי שדבר כזה אינו תלוי בגיל כי אין הגיל קובע בזה אלא הדבר תלוי בהתפתחות השכל, ולזה דייקו רז"ל בלשונם באומרם שיודעת טעם ביאה, ר"ל דהגבול הוא בזה שיודעת טעם ביאה, היינו דלא כל התינוקות שווים בזה, דיש תינוקות פקחים ומרגישים אפילו בשינוי כל שהוא מהרגיל והולכות ומספרות בשוק מה שראו עיניהם ויש שלא כ"כ פקחים לפי מה שהוא אדם שצריך להיות בקי ומכיר בטיב התינוקות והתפתחותם בשכלם... וכיון שהיא פקחית שמבינה - הרי גם האיש והאשה לא יהינו לעשות דבר לפניה שתבישו ממנה, ואף שהיא בישנית שלא תספר בשוק, אך אפשר שתגיד לחברותיה בצינעא והם יגידו בשוק.

לעומת הדיעות הקודמות שניסו לתת הגדרה מדויקת לגיל הקובע לענין זה, מבין הישכיל עבדי כמו מהר"ש הכהן כי הכל תלוי ברמת ההבנה של התינוקת ולא בגיל אליו הגיעה. עוד נראה מדבריו כי אין צורך שהקטנה תבין בדיוק את ענין הביאה - די בכך שתבין שיש כאן שינוי כל דהו מהרגיל, היינו שיש כאן דבר משונה ומכוער ולכן תלך ותפרסם. לפי זה מה שאמרו חז"ל שהגיל תלוי בכך שיודעת "טעם ביאה" אין כוונתם שיודעת בדיוק מהי ביאה, אלא שיודעת שיש כאן דבר יוצא מגדר הרגיל.

כפי שהערנו לעיל יסוד דבריו מופיע בראשונים שבדבריהם מבואר שהכל תלוי בהבנה של התינוקת. הבעייתיות בהגדרתו היא שלפי זה נתת תורת כל אחד ואחד בידו, למרות שמצד ההגיון דבריו ודברי המהר"ש הכהן מסתברים.

(45) ליובאוויטש אבן העזר סימן ל"ט.

(46) חלק אבן העזר סימן כ"ב.

ב. עד איזה גיל נחשבת לתינוקת השומרת?

הב"ח^[47] כתב שמגיל תשע ויום הילדה מוסרת עצמה לביאה וממילא היא נחשבת לגדולה שתתפתה גם היא, ולכן אינה יכולה להיות שומרת.

כ"כ גם החכמת אדם^[48] לענין קטנה השומרת על כלה שפירסה נידה.

העצי ארזים^[49] תמה מנין לקח הב"ח שיעור זה :

לא ידעתי אנה מצא כן, דשיעור דט' שנים ויום אחד לא נאמר אלא בתינוק שביאתו ביאה.

אך לא כתב שם הגדרה אחרת.

הפנים מאירות^[50] כתב שנחשבת קטנה עד גיל שנים עשרה, וכ"כ העזר מקודש^[51] :

וגבול קטנה יודעת נראה שהוא עד היותה בת י"ב שנים, שאז הוא זמן הלבשת היצר כיון שנכנסת אז למצוות ונגד עזר יש כנגדו, וכמ"ש בטעם מה שגדול המצווה ועושה משום שעל ידי זה יש התנגדות היצר.

7. גיל התינוק השומר

הנתיבות לשבת^[52] כתב כי הילד נחשב לשומר בגיל בו הוא ראוי לביאה, היינו מגיל תשע שנים ויום. דברים אלה מבוססים על העיקרון שכתב לגבי גיל התינוקת, שהוא מזמן שהיא ראויה לביאה, והובאו גם בספרו המקנה על מסכת קידושין. גם הכרתי ופלתי בתפארת ישראל^[53] והחפץ חיים בנדחי ישראל^[54] כתבו כי קטן נחשב לשומר מגיל תשע שנים ויום אחד.

גם החכמת אדם בהלכות יחוד^[55] כתב כי תינוק שומר הוא תינוק בן תשע שנים, ומבואר שמסכים לדיעות שהובאו לעיל, אולם בהלכות נדה בדין איסור יחוד על כלה שפירסה נדה, כתב החכמת אדם^[56] :

47) סימן כ"ב ד"ה והא דנקט מובא בפתחי תשובה ס"ק י"ח בשם זכור לאברהם ערך ייחוד אות י, מובא באוצר הפוסקים שם אות מ"ד.

48) סימן קט"ו סעיף ט.

49) סימן כ"ב ס"ק ט"ו.

50) חלק ב סימן קל"א.

51) סימן כ"ב אות ג.

52) לעיל הערה 36.

53) סימן קצ"ב סעיף ד.

54) פרק כ"ד ס"ק ט.

55) קב"ו סעיף ט.

56) סימן קט"ו סעיף ט.

ואין מתייחדים ביום בלא קטן וקטנה דהיינו פחותים מגיל ט' שנים.

מבואר כי דווקא בפחות מגיל תשע שנים נחשב לשומר, אך ביותר מכך-לא, וזו סתירה לדבריו בהלכות יחוד!

אולי יש לומר בדוחק כי בהלכות יחוד יש טעות דפוס וצריך לגרוס "וכן תינוק עד תשע שנים" ואזי דבריו בהלכות יחוד יתאימו לדבריו בהלכות נדה, אולם מלשון החפץ חיים בנדחי ישראל נראה לא כך, שכן לדעתו הקטן שומר מגיל תשע ומעלה ומלשונו נראה כי המקור ממנו לקוחים דבריו הוא החכמת אדם.

לעיל, בדיון לגבי גיל התינוקות השומרת הקשינו על העיקרון של הנתיבות לשבת: מה הקשר בין ההתפתחות הגופנית לחשש שתספר ותפרסם את המעשה? אמנם לגבי תינוקת הבאנו את הציץ אליעזר שכתב שבאותו הגיל בו היא ראויה לביאה, היא גם מבינה מהי ביאה ויש חשש שתספר, אך תירוץ זה אינו עולה יפה לגבי תינוק, שכן קשה לומר שרק בגיל תשע [שהוא הגיל בו הוא ראוי לביאה] הוא מביין מהי ביאה ולא קודם לכן. מסתבר שגם קודם לגיל זה הוא מביין את הענין וקיים חשש שהוא ילך ויספר, וממילא הוא שומר מפני הזנות.

כך העיר הסדרי טהרה^[57] על הכרתי ופלתי בהלכות נדה וז"ל:

לא ידעתי מי הגיד לו דלא מקרי יודע טעם ביאה עד שהוא בן ט' שנים ויום אחד, דנראה קטן כבר שבע וכבר תמניא יודע טעם ביאה.

קושיא נוספת על הדיעות הסוברות כי הקטן נהיה לשומר רק מגיל תשע ויום אחד, היא האיסור להתיחד עמו בגיל זה. הרמב"ם סובר כי אסור לאשה אחת להתיחד עם שני אנשים, אך עכ"ז מודה כי מותר לאשה אחת להתיחד עם איש ותינוק [למרות האיסור להתיחד עם שני אנשים] משום שלתינוק אין יצר ואין חשש שיצטרף לעבירה, וממילא הוא נחשב לשומר. אם נאמר כי התינוק המוזכר כאן הוא בן ט' שנים, משמעות הדבר היא שלתינוק זה אין יצר, וא"כ קשה מדוע כתב הרמב"ם^[58] שאסור לאשה להתיחד עם קטן מבין תשע ולמעלה, הרי עדיין אין בו יצר? דוחק לומר שטעם האיסור להתיחד עמו הוא מחשש שהאשה תפתה אותו, שהרי איסור היחוד מבוסס על חשש שהאיש יפתה את האשה ולא להיפך, כמו שכתב רש"י בביאור האיסור לאיש להתיחד עם שתי נשים - שהן נוחות להתפתות, אולם לא מצינו שאסור לאשה להתיחד עם שני אנשים כשרים שמא תפתה אותם.

החת"ס^[59] התייחס למצב של אשה שבעלה קינא לה שלא תיסתר עם פלוני, והיא הלכה והתייחדה עם אותו פלוני בנוכחות בנה בן החמש. על מקרה זה אמר החת"ס שאין זה נחשב לסתירה כיון שאין כאן יחוד, משום שקטן שהגיע לחינוך מבטל את

57 קצ"ב ס"ק י"ג הובאו דבריו בדברי הר"ש הכהן שצוטט לעיל.

58 איסורי ביאה פרק כ"ב הלכה י.

59 שו"ת חתם סופר חלק ד (אבן העזר ב) סימן צו.

הסתירה. מבואר כי לדעתו הגיל הקובע בקטן הוא הגיל בו מגיע לחינוך ולא רק כשראוי לביאה.

גם הדבר הלכה^[60] כתב בשם החזו"א כי הקטן נחשב לשומר כבר מגיל שש.

א. עד מתי נחשב לשומר?

הסדרי טהרה^[61] כתב כי הקטן נחשב לשומר עד גיל תשע ויום, משום שכשהגיע לגיל זה הוא ראוי לביאה ונכנס בו היצר, והוא כמבוגר לכל עניין. כיון שלדעת הרמב"ם והשו"ע הסוברים כי אסור לאשה להתיחד עם שני אנשים, אסור להתיחד עם איש אחד וקטן מעל גיל תשע.

דברי הסד"ט יכולים להאמר דווקא לפי הבנתו כי הגיל בו מתחיל הקטן להיות שומר הוא נמוך מגיל תשע. אז אפשר לומר שבגיל תשע הוא כבר אינו שומר, אולם לדעת הנתיבות לשבת וסיעתו, הסוברים כי רק מגיל תשע מתחיל הקטן להיות שומר וקודם לכן הוא כלל אינו שומר, דברי הסד"ט אינם יכולים להאמר. א"כ לדיעות אלו יש להבין עד מתי הקטן נחשב לשומר?

הציץ אליעזר^[62] התייחס לשאלה זו וכתב :

ואם כי לא פירש בעל המקנה השיעור למעלה, מסתבר שהוא כפי שנפסק בסי' כ"א סעי' ז' עד שיגיע לשנת הגדלות או שיביא סימנים, עיין שם בח"מ וב"ש.

בדין שינה בקירוב בשר של אם עם בנה נפסק כי היא רשאית לישון עמו בקירוב בשר רק כל זמן שהוא 'קטן' אך לא כשהגדיל, שאז הוא ישן בכסותו והיא בכסותה. הראשונים ואחרונים נחלקו מהו הגיל בו אסור לקטן לישון עם אמו: י"א שהגיל הוא י"ג שנים ויום אחד לזכר וי"א י"ב שנים ויום אחד. כמו כן אם הקטן הביא סימנים קודם גיל זה הוא כבר אינו נחשב לקטן ואסור לו לישון בקירוב בשר עם אמו.

הציץ אליעזר מבין שגיל זה הוא גם הגיל הקובע לגבי היכולת של הקטן להיות שומר ביחוד איש ואשה [אולם הצ"א לא הכריע אם הוא גיל י"ב או י"ג, ובפשטות כוונתו לגיל י"ג וכמו כן גם כשהביא סימנים נחשב גדול].

המהר"ם זיסקינד^[63] כתב כי בגיל י"א שנים הוא נחשב עדין לשומר. בביאור דבריו כתב הדבר הלכה כי דעה זו מבוססת על הסוברים כי לגבי שינה בקירוב בשר עם אמו- בגיל שתים עשרה שנה ויום אחד נחשב לגדול.

60) סימן ד סעיף ג.

61) לעיל.

62) חלק ו סימן מ - קונ' איסורי ייחוד פרק טז.

63) לעיל.

נראה כי יש להעיר על הדמיון בין דין שומר ביחוד לבין דין שינה בקירוב בשר עם אמו, ששם היצר אינו תקיף מכח פעולתם של אנשי כנה"ג, כפי שכותב רש"י^[64]:

והדר עם אמו דלא תקיף יצריה עליהו, דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה
דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקרינהו לעיניה^[65], וא"כ ייתכן כי
דווקא לעניין זה עד גיל מאוחר כ"כ אין לחוש לעבירה, אך לגבי
חשש שמא יחטא ביחוד עם אשה זרה, סברי להניח כי כבר קודם לכן
קיים החשש.

אמנם יש מקום ללמוד משם בק"ו, שכך שם מדובר על שינה בקירוב בשר, שהיא קירבה גדולה יותר מן היחוד, ואם שם אין לחוש עד גיל י"ב או י"ג, ק"ו שהוא יכול להיות שומר ולא יצטרף לעבירה. מאידך אפשר לדחות ולומר כי דווקא לגבי שינה עם אמו, דלא תקיף יצריה, הקלו עד גיל מבוגר כ"כ, אך לגבי יחוד עם זרים החשש שיצטרף לעבירה קיים אפילו בגיל צעיר יותר.

דעת הב"ח^[66] והחכמת אדם^[67] כי רק עד תשע שנים ויום אחד נחשב לשומר וכתב הדבר הלכה^[68] שמסתבר כדבריהם וכך נראה לנו כפי שגם כתב בס"ט.

8. סיכום גיל התינוק והתינוקות להלכה

ישנה מחלוקת עקרונית בין האחרונים לגבי הגדרת הגיל ההתחלתי בו התינוק והתינוקות נחשבים לשומרים. יש אומרים שהדבר תלוי בעובדת היותם ראויים לביאה, וי"א שהדבר תלוי בבגרותם ובהבנתם שיש כאן מציאות חריגה.

הדבר הלכה הזכיר מחלוקת זו, וכתב כי לגבי הגיל בו הקטנה מתחילה להיות שומרת י"א שהוא מגיל שלוש [שאז ראוייה לביאה], ובשם הצמח צדק כתב שהוא מגיל ארבע. לעיל הבאנו את דעת הר"ש הכהן הסובר כי הגיל הוא חמש-שש, וכך את דעת הישכיל עבדי הכותב כי אין גיל קבוע לכך, והכל תלוי בבגרותם של הילדים.

לגבי תינוק כתב הדבר הלכה כי י"א שהוא שומר רק מגיל תשע שנים [שאז ראוי לביאה] וי"א שכבר מגיל חמש הוא נחשב לשומר. עוד הביא שם כי דעת החזו"א היא שכבר מגיל שש נחשב לשומר.

לדעתי מפשט דבריהם של הראשונים שהבאנו לעיל [רש"י, הר"י הזקן והמאירי], נראה כסוברים כי אין הדבר תלוי בגיל בו הילדים ראויים לביאה אלא ביכולתם לזהות שיש כאן דבר משונה ומוזר ואולי מגונה [להבנתם], וממילא ילכו ויספרו לאחרים. לכן

64) קידושין דף פ"א ע"ב.

65) סנהדרין דף ס"ד ע"א.

66) סימן כ"ב ד"ה והא דנקט הרמב"ם.

67) כלל קט"ו ס"ק ב.

68) פרק ד סעיף ג.

נראה לי כי יש לנקוט למעשה כאחרונים הסוברים שהדבר תלוי ביכולתו של התינוק או התינוקת לזהות ולא בגיל בו הם ראויים לביאה, וכפי שכתבו הישכיל עבדי והחזו"א.

נראה להוסיף כי למעשה בהגדרת הגיל ההתחלתי להבנתם של הילדים יש להתחשב גם בתקופות שונות. בזמננו, בהרבה מוסדות חינוך חושפים את הילדים לנושא של תקיפה מינית, ובעקבות כך הקטנים מודעים לדבר זה ומזהים כי יש כאן דבר שאינו ראוי כבר בגיל מוקדם יותר, ויש לדון כל מקרה לגופו.

לכן למעשה נראה לי כי אין הדבר תלוי בראוייה לביאה, ולכן בתינוקת אין להקל כבר מגיל שלוש, והגיל הקובע יהיה תלוי לפי רמת פיקחותה של הילדה. כמו כן בתינוק אין צורך להחמיר בפחות מגיל תשע, וכבר כמה שנים קודם לכן רשאי להיות שומר, כל שמזהה מציאות מוזרה. אינני סבור שיש בזה חילוק בין ילד לילדה אלא הכל לפי כשרונם ויכולת אבחנתם וסיפורם לסביבה הקרובה או הרחוקה יותר.

גם לגבי הגיל בו הקטן והקטנה מפסיקים להיות שומרים נחלקו האחרונים. יש אומרים שהגיל הקובע הוא גיל בגרות – שנים עשרה בילדה ושלוש עשרה בילד או עד שיביאו סימנים, ויש אומרים שהגיל הוא תשע שנים ויום.

למעשה נראה לי כי לכתחילה יש לנקוט שקטנה מפסיקה להיות שומרת מגיל תשע ויום, אך בשעת הצורך אפשר לסמוך על הפנים מאירות הסובר שהוא שנים עשרה ויום.

כמו כן לגבי קטן, מסתבר כדעה הסוברת שהוא גיל תשע ויום, וכמו שכתב הדבר הלכה, אך נראה כי ניתן להקל בשעת הצורך עד גיל שלוש עשרה ויום או עד שיביא סימנים, כמו שכתב הציץ אליעזר.

9. יחוד איש אחד ותינוקת לבדם

א. איש אחד וקטנה

לעיל הבאנו כי לאיש ואשה מותר להתיחד בנוכחות קטנה משום שהיא שומרת שהם לא יזנו בפניה. אולם יש לברר האם גם יחוד עם קטנה לבדה הותר מכח אותן נימוק ששומרת על גדולים כיון שהולכת ומספרת כך גם אם יזנו אתה תלך ותספר ולכן האיש פוחד לזנות אתה או שמא דווקא בנוכחות אשה גדולה אין איסור להתיחד עם קטנה, אך להתיחד עם הקטנה לבדה אסור.

רש"י במשנה^[69] כתב בטעם האיסור להתיחד עם שתי נשים :

מפני שדעתן קלה ושתייהן נוחות להתפתות ולא תירא זו מחבירתה שאף היא תעשה כמותה.

על פי זה כתב לנמק מדוע ביחוד עם אשה וקטנה עמה אין חשש זה קיים :

(69) דף פ' ע"ב.

ואינה מוסרת עצמה מתוך קוטנה עדיין לא לבשה יצר, הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות.

מפשט דבריו משמע שכיון שקטנה לא לבשה יצר, אין דעתה קלה ואין חשש שתפתה, ולפי זה מותר להתיחד עמה לבדה שכן אין קיים בה חשש שתפתה לעבירה^[70].

אפשרות זו נכונה רק אם נאמר כי היחוד נאסר מחשש פיתוי בלבד, אזי דעת רש"י הוא כי בקטנה אין קיים חשש פיתוי ולכן היחוד עמה מותר, אולם דעת הב"ח והב"ש שנביא לקמן היא שבקטנה ישנו חשש אונס, וא"כ ייתכן שיחוד עם הקטנה לבדה אסור, ורק בנוכחות גדולה, שם אין חשש אונס, הקטנה יכולה להיות שומרת.

הבה"ג^[71] כתב :

אבל תינוקת לחודה לא מאי טעמא זימנין דמפתה לה ומשתבשא.

לדעתו אמנם הקטנה אינה מתפתה בקלות, וזו כוונת הגמ' שאמרה "אינה מוסרת עצמה לביאה", אך לעיתים גם היא מתפתה, ולכן אסור להתיחד עמה לבדה.

הבה"ג לא כתב מקור לחשש זה שמא לפעמים יפתה אותה ותקלקל, ודבריו אכן טעונים הבנה :

א. שהרי רבא אמר שאינה מוסרת עצמה לביאה, ובפשטות כוונתו היא שקטנה לעולם אינה מוסרת עצמה לביאה ?

ב. עוד קשה לפי זה, מדוע הקטנה יכולה להיות שומרת ביחוד עם גדולה, הרי סו"ס יש גם בה סיכוי שתפתה וממילא תחפה על הגדולה, שלא תחשוש לזנות בפניה ?

ג. עוד קשה, מדוע ביחוד איש וקטנה לבדם יש לחוש שיזנה עמה, הרי לדיעות מסוימות גם האיש חושש מפירסום מעשיו, וא"כ גם אם תתרצה לו הוא לא יזנה עמה משום שחושש שתלך ותספר את מעשיו ?

נראה להסביר כי הסיבה שאסור להתיחד עם קטנה לבדה היא כיון שהאיש המבוגר נחשב בעיניה כבעל סמכות והיא תעשה מה שאומר לה - לכן יש לחוש כאן לעבירה. אמנם אין יצר של עבירה אך יש כאן ציות לדברי המבוגר שיסתיים בסופו של דבר בעבירה. כל זה הוא כשהקטנה מתיחדת עם הגדול לבדו, אך כשנוכחת כאן גם אשה גדולה, אין חשש שהקטנה תזנה, משום שהאיש יתבייש לשדל אותה לזנות בפני הגדולה. כתוצאה מכך אין גם חשש של זנות עם הגדולה שכן היא חוששת שהקטנה תפרסם מעשיה.

70 עיין ב"ח סימן כ"ב ד"ה "והא דנקט" שהסביר שכן היא גם דעת הטור שהשמיט את איסור היחוד עם תינוקת בת שלוש, שבגיל זה אין חשש פיתוי. אולם כבר העיר עליו הח"מ שהרי בתחילת הסימן כתב הטור במפורש שאסור להתיחד עם תינוקת בת שלוש.

71 סוף יבום וחליצה.

עוד אפשר לומר בטעם החילוק שבין יחוד עם הקטנה לבדה לבין יחוד עם קטנה וגדולה, שביחוד עם קטנה וגדולה אין חשש לעבירה משום שגם אם הקטנה תתרצה לזנות עם האדם המבוגר, הגדולה תימנע לזנות בפניה כי חוששת שהקטנה תפרסם את מעשיה ברבים. העובדה שהקטנה זינתה אינה מסירה את החשש שתפרסם, שכן רק בגדולה שזינתה עם חברתה אנו אומרים שחברתה תחפה עליה, שהרי שתיהן פעלו מתוך יצר זנות, אך כאן הקטנה פעלה מתוך ציות למבוגר ועל כן אין בליבה הזדהות עם מעשה הגדולה וממילא לא תחפה עליה.

אלא שלפי זה יש לשוב ולהקשות: אם אכן הקטנה תספר על מעשה הזנות גם אם היא זינתה בעצמה, אזי יש להתיר לאיש להתייחד עם הקטנה, שכן הוא לא יזנה עמה מחשש שמא תלך ותפרסם מעשיו? התייחד לדעת הרמב"ם שהבאנו לעיל, שכיום כל האנשים פרוצים, רק האשה חוששת מפירסום ע"י הקטנה ולא האיש, מובן מדוע הדבר מותר, אך לסוברים שכיום סתם אנשים הם כשרים, העלינו לעיל כי רבים סוברים שגם האיש חושש מפירסום [שכן היא דעת רש"י, ט"ז ועוד], א"כ מדוע לא התירו לו להתייחד עם הקטנה וחששו לזנות, הרי הוא לא יזנה משום שחושש שהקטנה תפרסם מעשיו?

נראה לומר כי למרות שהקטנה תתרצה לזנות עם הגדול מתוקף סמכותו, מ"מ היא תבין שיש כאן מעשה שלא ייעשה, ולכן היא מתביישת לספר על עצמה. כל החשש הוא שמא תספר על מעשי אחרים, וכאן החשש קיים רק אם האיש והאשה יזנו בפניה, אך לגבי הזנות שלה עם האיש- מעולם לא חששו.

אולי היה ניתן לדחוק שגם לדעת רש"י יש לחוש שהקטנה תתפתה, שכן רש"י כתב ש"אינה נוחה להתפתות" היינו שאינה מתפתה בקלות אך לאחר הרבה ריצויים תסכים לזנות עמו, ולפי זה גם רש"י יאסור להתייחד עם קטנה לבדה שמא יפציר בה עד שתתרצה לו, אך מפשט דברי רש"י שכתב שעדיין לא לבשה יצר, נראה שאינה מתפתה כלל, גם לאחר הפצרות רבות, וממילא אין בה חשש פיתוי והיחוד עמה מותר. כן נראה גם מתחילת דברי רש"י שכתב שאינה מוסרת עצמה לביאה.

גם בדברי הרמב"ם^[72] מבואר שאסור להתייחד עם קטנה לבדה, וז"ל :

תינוקת מבת שלש ולמטה ותינוק בן תשע ולמטה מותר להתייחד עמהן, שלא גזרו אלא על ייחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה.^[73]

מבואר בדבריו כי דווקא יחוד עם ילדה פחות מבת שלוש מותר, ומבואר כי בבת שלוש ומעלה אסור משום שכל שראויה לביאה- אסור להתייחד עמה ואין אנו

(72) שם הלכה ט.

(73) עיין ב"ח סימן כ"ב ד"ה "והא דנקט" שתמה מדוע הטור השמיט דין תינוקת ועשה מחלוקת בין הטור והרמב"ם וכבר העיר עליו הח"מ שהבאנו לעיל שהטור בתחילת הסימן כתב מפורש דין תינוקת.

מתחשבים עם כך שאינה מוסרת עצמה לביאה. אמנם יושם לב כי הרמב"ם אינו כותב בצורה ישירה שאסור להתיחד עם ילדה מעל גיל שלוש אלא בדרך עקיפה, ונראה שעשה כן כי אין מקור לאסור במקרה זה אלא מסברא [כדרכו של הבה"ג].

בטעמו של הרמב"ם ניתן לומר כפי כשכתב הבה"ג, שלאחר שיפציר בה הרבה-תתראה לו ויזנה עמה.

לעומת זאת הבה"ח^[74] והב"ש^[75] הסבירו את פסיקת הרמב"ם באופן שונה. לדעתם הרמב"ם אוסר יחוד עם קטנה לבדה שמא יבוא עליה באונס^[76], אולם כשיש עמה גם אשה גדולה אין חשש שיאנוס אותה בפני הגדולה וממילא אין חשש לזנות עם הקטנה. כיון היא לא תזנה, גם הגדולה חוששת לזנות שמא הקטנה תספר בשוק את מעשיה, אולם הגהות בן אריה על הבה"ג כתב כי גם הבה"ח וגם הב"ש לא ראו את דברי הבה"ג שמבאר כי האיסור להתיחד עם קטנה בת שלוש הוא מחשש פיתוי ולא מחשש אונס.

החלקת מחוקק^[77] הסביר בדעת הטור והשו"ע שכתבו כי אסור להתיחד עם תינוקת מעל גיל שלש, כי טעם האיסור להתיחד עם קטנה לבדה הוא גם משום אונס :

תינוק' שהיא פחות' מבת ג' - אבל למעלה מג' אף שאין מוסרת עצמה לביא' יש לחוש לאונס ולפתוי כ"כ הטור בתחילת הסימן.

החזו"א^[78] הסביר כיצד טעם זה לאיסור יחוד עם הקטנה עולה יפה למרות שיחוד נאסר משום פיתוי ולא משום אונס :

בישראל לא מצינו שנחשדו על האונס והאיסור רק משום פיתוי ואף דאסור להתיחד (עם) [עד] בת ט', שאינה מוסרת עצמה דחיישין לאונס, וכמש"כ הח"מ סימן כ"ב ס"ק ט"ו, האי אונס ר"ל פיתוי קטנה. וא"ת: אי חיישין לפיתוי, איך הקטנה מצלת היחוד עם הגדולה? היינו כיון דידועת טעם ביאה הגדולה בושה לשמש בפניה.

החזו"א מסביר כי מה שכתב הח"מ "אונס" אין כוונתו לכפייה בעל כורחה של הילדה, אלא ל"אונס" במובן ההלכתי, שכן בקטנה גם פיתוי נקרא אונס, כמובאר בגמ' ביבמות^[79].

"פיתוי קטנה אונס" פירושו כי למרות שהכל נעשה ברצונה ואין כאן שום מרכיב של

74) סימן כ"ב ד"ה והא.

75) סימן כ"ב ס"ק ט"ו.

76) וצ"ל שאנס אינו חושש שהקטנה תפרסם מעשיו כיון שמרגישה שזה גנות לה או שיאיים עליה שאם תפרסם יזיק לה.

77) סימן כ"ב ס"ק ט"ו.

78) אבן העזר סימן ל"ה.

79) דף ס"א ע"ב ודף ל"ג ע"ב.

כפייה, אך כיון שאינה מבינה את משמעות הענין- נחשב הדבר אונס וכמו שכתבו תוס',^[80] בשם הירושלמי^[81] :

מר רבי זעירא ור' יוסי בשם ר' יוחנן: קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה .

החזו"א נדחק בדברי הח"מ ומסביר כי מה שכתב כי חיישינן ל"אונס" כוונתו לאונס ע"י פיתוי^[82]. יש להעיר כי החזו"א כתב בטעם הדין שהקטנה שומרת משום שהגדולה בושה לשמש בפניה, ולכאורה קשה, שהרי בראשונים שהבאנו מבואר כי אין כאן בושה מפניה אלא חשש שתלך ותספר בשוק? אולי יש ליישב בדוחק כי זוהי גופא כוונתו שידעת טעם ביאה ותלך ותספר בשוק, ולכן בושה לשמש בפניה שתספר בשוק.

אולי ניתן להסביר בחזו"א כמו שהסברנו לעיל בשם הבה"ג שהקטנה תסכים לבקשת הגדול מתוך ציות לדברי המבוגר ובאמת אין כאן פיתוי אלא הסכמה מתוקף סמכותו של אדם מבוגר, אולם אפשרות זו אינה נראית כ"כ בחזו"א, כי הוא דיבר על "פיתוי" ולא על הסכמה לעבירה.

הרמב"ם^[83] סובר כי פיתוי קטנה נחשב לפיתוי ולא לאונס כי גם לה יש רצון, כפי שכתב :

קטנה שהשיאה אביה- אם זינת ברצונה- נאסרה על בעלה.

לפי זה לא ניתן להסביר בדבריו בחזו"א, אך מאידך ניתן לומר כי אסור להתיחד עם הקטנה שמא תפתה לו, אלא שלפי זה יש לשוב ולשאול: א"כ כיצד היא יכולה להיות שומרת על הגדולה שלא תזנה, הרי יש לחוש שיפתה את שתיהן? נראה לומר שאמנם הקטנה עלולה להתפתות אך אין יצרה גדול כ"כ כמו הגדולה, ולכן היא יכולה להתפתות רק כשהיא לבדה, אך בנוכחות גדולה היא מתביישת מלזנות, ודי לה בבושה קלה כדי להימנע מהחטא.

דעת רוב הראשונים והפוסקים כי פיתוי קטנה אונס^[84] ולדבריהם צריך לומר בחזו"א או כפי שכתבנו.

השו"ע^[85] העתיק בדין זה את הרמב"ם וכתב :

(80) תוספות מסכת סוטה דף כח עמוד ב.

(81) סוטה פרק א הלכה ב.

(82) אך יש להעיר כי מללשון הח"מ משמע שהם שני דברים א. אונס ב. פיתוי, ולא אונס שע"י פיתוי.

(83) שוטה פרק ב הלכה ד איסורי ביאה פרק ג הלכה ב.

(84) בשו"ע אבן העזר סימן קע"ח סעיף ד הביא דיעות אלו בלשון יש מי שאומר ויש מי שאומר.

(85) סימן כ"ב סעיף י וסעיף י"א.

תינוקת שהיא פחותה מבת שלשה ותינוק פחות מבן תשע, מותר להתייחד עמהן, שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה.

ממילא ההבנות שהובאו לעיל בדעת הרמב"ם הן גם ההבנות בדבריו.

ב. יחוד גדול עם שתי קטנות

יש לברר לדעת רוב הראשונים, הסוברים כי אסור לגדול להתייחד עם קטנה, מה יהיה הדין לגבי יחוד של גדול עם שתי קטנות. נראה ששאלה זו תלויה בטעם ההיתר של יחוד עם אשה ותינוקת. אם נאמר שאז רק האשה חוששת שהקטנה תפרסם ולכן לא תסכים לזנות, כדעת הרמב"ם והשו"ע, וייתכן שכן היא גם דעת הרמ"א הסובר כי סתם אנשים כשרים, נראה שכאן היחוד יהיה אסור, שכן גם אם נאמר שקטנה אינה מחפה על חברתה [בניגוד ליחוד עם שתי נשים], אין בזה די כדי למנוע את אחת הקטנות מלזנות, שכן סו"ס אין בקטנה די דעת לחשוש שמא חברתה תפרסם מעשיה. בנוסף לכך היא אינה מרגישה שעשתה מעשה אסור, שכן היא בסה"כ נענתה לבקשת המבוגר^[86].

אולם לפי מה שכתבנו לעיל כי לדעת הסוברים כי סתם אנשים כשרים, מסתבר יותר כי גם האיש חושש שהקטנה תספר, ואזי יש לומר כי היחוד כאן מותר משום שחושש שהקטנה שלא זינתה תספר על חברתה [ודווקא לגבי זו שזינתה אין חשש שמא תפרסם, אך כאן יש חשש שזו שלא זינתה תפרסם]. גם אין חשש שיפתה את שתיהן כיון שאין בהן דעת לחפות אחת על השניה וכל אחת מהן תספר על חברתה.

מאידך הדבר הלכה^[87] נטה לומר כי דווקא עם קטנה אחת אסור להתייחד, שכן יצרו יתגבר עליו ולא יחשוש שמא תספר מעשיו בשוק, אולם כשמתייחד עם שתי קטנות יצרו לא יתגבר עליו כי כאן החשש לפרסום גדול יותר.

10. האם תינוקת שומרת גם ביחוד עם פרוץ?

יש לברר האם גם לגבי יחוד עם פרוץ מועילה שמירה של התינוקת, או שמא פרוץ-הוא שטוף בתאווה כך שגם שמירת התינוקת לא תמנע כאן את הזנות, שכן הוא לא יחוש מהפרסום ויש לחוש שמא יפתה גם את האשה שלא תחוש לכך וממילא יזנה עמה?

במאמר "מספר המתייחדים עם אשה אחת" עסקנו בהרחבה בשיטת הרמב"ם שפסק כי אסור לאשה להתייחד עם שני אנשים משום שכיום גם סתם אנשים נחשבים לפרוצים, והבאנו שכדבריו פסק השו"ע. למרות הנחה זו פסקו גם הרמב"ם וגם השו"ע למעשה

(86) אם היינו סוברים שיש חשש אונס לבד היה ניתן להתיר כיון שהאנס עלול לחשוש שחברתה תספר אך הח"מ שטען שיש גם חשש אונס הוסיף אונס ופיתוי.

(87) סימן ד ס"ק א.

שמותר להתייחד עם אשה ותינוקת. מבואר א"כ כי גם בסתם אנשים המוגדרים כפרוצים מועיל היתר של אשה ותינוקת. אמנם היה מקום לחלק בין פרוץ ממש לבין אדם כשר שלפי הרמב"ם הוא רק "מוחזק כפרוץ", אך נראה שכיון שהסברא להיתר יחוד עם אשה ותינוקת היא גם מחשש של האשה מלזנות שמא התינוקת תספר, א"כ מסתבר כי גם באיש פרוץ החשש של האשה עומד בעינו ותימנע מלזנות בפני התינוקת.

מסתבר כי הרמב"ם למד שהיתר יחוד עם אשה ותינוקת קיים גם בפרוץ מהגמ', שהרי לדעת רב^[88] [שהרמב"ם פסק הלכה כמותו] סתם אנשים נחשבים לפרוצים, ולמרות זאת רב לא העיר על דין המשנה המתירה לאיש להתייחד עם אשה ותינוקת. כי גם לסתם אנשים המוחזקים כפרוצים מותר להתייחד עם אשה ותינוקת.

גם בתוס',^[89] מבואר כי היתר אשה ותינוקת קיים גם בפרוץ. המשנה בעבודה זרה אוסרת להתייחד עם הגוי. הגמ' הניחה כי המשנה עוסקת במציאות בה היחוד עם ישראל אפילו פרוץ מותר ודווקא עם גוי הוא אסור, ולכן ביררה מהי מציאות זו. למסקנא כותבת שם הגמ' כי המציאות המוזכרת במשנה היא של אשה המתיחדת עם גוי שאשתו עמו, שמצב זה הותר בישראל פרוץ ונאסר בגוי. על מסקנא זו הקשה התוס': מדוע הגמ' לא העמידה במציאות של אשה שיש עמה תינוקת, שבישראל מותר ובגוי אסור^[90] כי אינו חושש למרות שתלך ותספר [למרות שהאשה חוששת לזנות עמו שמא הקטנה תספר, יש לאסור את היחוד שמא הגוי יאנוס אותה]? ענה התוס' כי אכן מציאות זו אסורה בגוי ומותרת בישראל, אלא שלא ניתן להעמיד כך את המשנה שכן בלשון "לא תתייחד" משמע שיש כאן רק ישראלית אחת ולא שתיים. מבואר מהתוס' שרק בגוי אין מועיל היתר של אשה ותינוקת, אך בישראל מועיל היתר זה אפילו בפרוץ.

11. האם תינוקת שומרת גם ביחוד עם פרוצה?

לאור האמור לעיל כי שמירת התינוקת מועילה משום שהאשה לא תזנה מחשש שהתינוקת תפרסם מעשיה, יש לברר האם תינוקת נחשבת לשומרת גם ביחוד עם פרוצה^[91], או שמא כאן הפרוצה לא תחוש לזנות בפני התינוקת?

לעיל בפרק 3 העוסק בשאלה האם המניעה מן העבירה במציאות זו היא מצד האיש או מצד האשה התייחסנו לדעת הרמב"ם הסובר כי סתם אנשים נחשבים לפרוצים, בדיון

88 קידושין דף פ"א ע"א.

89 עבודה זרה דף כ"ה ע"ב ד"ה לא.

90 התוס' כנראה סוברים שיש עדיפות לתירוצם באשה ותינוקת על פני תירוץ הגמ' באשתו עמו. נראה שיש יותר סבירות שיאנוס אותה בפני קטנה מאשר בפני אשתו או כיון שתוס' העמיד את תירוץ הגמ' כר"ש בדף פ' ע"ב לכן הקשה שעדיף להעמיד באשה ותינוקת לכ"ע.

91 היינו אשה שמזלזלת בגדרי צניעות, ועיין הגדרת פרוץ במאמר "מספר המתייחדים עם אשה אחת" פרק 8.

סתם נשים, האם לדעתו גם סתם נשים נחשבות לפרוצות. מסקנתינו היא כי הרמב"ם סובר שכל אשה נחשבת לפרוצה וממילא תינוקת מועילה גם לאשה שהגדרתה לענין יחוד כפרוצה, אך כתבנו שם כי לדבר הלכה הסובר שסתם נשים הן בחזקת כשרות, התר תינוקת לרמב"ם הוא רק בכשרות אך לא בפרוצות.

לאור זאת נראה כי לפי הבנתנו שסתם נשים נחשבות לפרוצות, אזי יש לפשוט כי הרמב"ם שהביא את ההיתר של אשה ותינוקת סובר כי היתר זה מועיל גם ביחוד עם אשה פרוצה [שכן לדעתו סתם אשה נחשבת לפרוצה]. אולם אם דעת הרמב"ם היא כי סתם נשים בחזקת כשרות כפי שהבין הדבר הלכה אזי לא ניתן לפשוט שאלה זו מדבריו.

במידה ונלמד מהרמב"ם שהדבר מותר אזי הסברא בכך היא כי גם הפרוצה חוששת מפרסום מעשיה ע"י הקטנה וע"כ תמנע מלזנות בפניה. [כפי שכתב הרשב"א בתשובתו לר' אליהו כי גם נשים שאינן כ-שרה ורבקה חוששות מהפירסום כשהן שלש נשים]

אולם לכאורה נראה כי גם לפי אפשרות זו ברמב"ם אין כאן ראייה מוכרחת מדבריו, שכן ניתן לחלק ולומר שאולי דווקא בסתם נשים שהן רק בגדר "מוחזקת כפרוצה" התיר הרמב"ם שמירה ע"י התינוקת, אך ייתכן שבנשים פרוצות ממש אין התינוקת מהווה שמירה משום שגם הן אינן פוחדות מפרסום מעשיהם כמו גברים פרוצים ועל כן לא יועיל בה היתר זה? אך למעשה נראה כי אין לחלק כך, שכן במאמר "מספר המתחידים עם אשה אחת" כתבנו בהרחבה כי דעת הרבה אחרונים היא כי אין הבדל לדעת הרמב"ם והשו"ע בין סתם אנשים לבין פרוצים, וא"כ גם לגבי יחוד עם אשה פרוצה אין הבדל בין סתם אשה לבין אשה פרוצה, וכשם שמותר להתיחד עם אשה רגילה [הנחשבת לדעת הרמב"ם לפרוצה] בנוכחות תינוקת, כיון שחוששת שהתינוקת תפרסם את מעשיה, כך מותר להתיחד גם עם אשה שהיא ודאי פרוצה [ולא סתם אשה] בנוכחות תינוקת.

לפי אפשרות זו, מבואר ברמב"ם כי גם אם האיש פרוץ וגם האשה פרוצה היחוד מותר אם יש שם תינוקת. משמעות הדברים היא כי אם פרוץ ופרוצה יתיחדו [באיסור] ניתן יהיה לומר לקטן להצטרף עמהם ע"מ להצילם מאיסור.

כאמור, כל זה הוא לפי הבנתנו ברמב"ם אולם להבנת הדבר הלכה הסובר כי לדעת הרמב"ם סתם נשים כשרות, ייתכן כי נשים פרוצות אינן חוששות מפרסום הקטנה ויזנו בפניה.

גם אם נאמר כי ניתן לפשוט מדברי הרמב"ם מה דעתו לגבי היתר אשה ותינוקת באשה פרוצה, עדיין עלינו לברר מה דעת הסוברים כי סתם אנשים אינם בחזקת פרוצים [כדעת הרמ"א] לגבי יחוד עם אשה פרוצה ותינוקת: האם כאן התינוקת תהיה שומרת או לא? ראשית יש לברר מה הדין במציאות בה האיש כשר ורק האשה פרוצה.

לעיל הוכחנו מהתוס' בעבודה זרה כי באיש פרוץ מועילה שמירה של תינוקת, למרות שהתוס' סובר כי סתם אנשים כשרים הם, ולכאורה מכאן יש להסיק כי גם באשה פרוצה תועיל שמירת התינוקת. אולם באמת אין משם ראיה, שכן התוס' עוסק ביחוד של איש פרוץ ואשה כשרה, ושם ניתן לומר כי הסיבה שהקטנה שומרת אינה משום שגם הפרוץ חושש מפרסום אלא משום שהאשה כאן אינה פרוצה והיא חוששת מפרסום מעשיה [כפי שעולה מדברי הרמב"ם]. לפי זה בנדון דידן האשה עצמה פרוצה, וא"כ אפשר שכאן התוס' יודה כי התינוקת אינה נחשבת לשומרת שכן האשה אינה חוששת מפרסום מעשיה.

נראה כי התשובה לשאלה זו תלויה במה שכתבנו לעיל בפרק 2 : האם רק האשה חוששת שמא התינוקת תפרסם מעשיה או שמא גם האיש חושש?

לדעת הסוברים כי דווקא האשה חוששת מפרסום מעשיה ולא האיש, אפשר לומר כי באשה פרוצה לא יועיל היתר של תינוקת, שכן הגורם למניעה מהעבירה בשמירת התינוקת – שהוא פחד האשה, אינו קיים כאן, שהרי הפרוצה אינה חוששת מפרסום מעשיה.

לעומת זאת, לפי הדיעות שהבאנו לעיל, לפיהן גם האיש חושש שהתינוקת תוציא דיבתו רעה, אזי גם אם האשה פרוצה ואינה חוששת לפרסום העבירה, היחוד יהיה מותר, שכן האיש יחשוש לזנות עמה מחשש פרסום התינוקת.

כל זה הוא במציאות בה האיש כשר והאשה פרוצה, אך במציאות בה שניהם פרוצים, ייתכן שאף אחד מהן אינו חושש לפרסום ועל כן הקטנה אינה נחשבת לשומרת בכה"ג.

אולם ייתכן שאין צורך בכל האמור לעיל, שכן אפשר שגם הרמ"א מודה לעיקרון העולה מדברי הרמב"ם [לפי הבנתו] והוא, שגם הפרוץ וגם הפרוצה חוששים מפרסום העבירה, שכן אין הכרח לומר שהרמ"א יחלוק על נקודה זו. לפי זה ייתכן שגם הרמ"א סובר שביחוד עם פרוצה מועילה שמירת התינוקת, ואף ניתן לומר כי קטנה תהיה שומרת אפילו ביחוד של פרוץ ופרוצה, שכן גם כאן שניהם חוששים מזה שהקטנה תלך ותספר, וצ"ע.

הדבר הלכה^[92] רצה להוכיח מתשובת הרשב"א^[93] כי גם פרוצה חוששת שהקטנה תספר ותפרסם מעשיה, וכפי שהסקנו מדברי הרמב"ם לעיל, וממילא גם בה מועילה שמירת התינוקת.

בתשובת הרשב"א הובאו דברי ר' אליהו [השואל בתשובת הרשב"א שם] העוסק ביחוד של איש עם שלוש נשים פרוצות. ר' אליהו שם הסביר כי לדעת רש"י מותר לאיש להתיחד עם שלוש נשים אפילו פרוצות, אלא שלדעתו אין זה נכון, והוכיח שם

[92] סימן ד' כ"ה.

[93] שו"ת חלק א אלף קע"ח.

מק"ו כי אין להתיר לאיש להתיחד עם שלוש נשים פרוצות. הרשב"א לעומת זאת חלק על ר' אליהו ולדעתו יש לחזק את היתר היחוד עם שלוש נשים :

אבל הנשים עיקר איסור יחודן אפילו בשתיים, משום שדעתן קלה, וכל שאינן אלא שתיים- אינן בושות זו מזו כל כך. אבל כשהן הרבה מתביישות ואינן שומעות לו. וגם הוא דשאינו רגיל עם הנשים^[94] מתבייש כשהן הרבה.

בדברי הרשב"א מבואר כי מותר לאיש אחד להתיחד עם שלוש נשים משום שהן מתביישות זו מזו שמא הדבר יתפרסם. הרשב"א כאן מתייחס לדברי ר' אליהו העוסק בנשים פרוצות, ומבואר א"כ כי דבריו מתייחסים ליחוד עם נשים פרוצות. מדברים אלה הסיק הדבר הלכה כי גם אשה פרוצה חוששת מפרסום העבירה ע"י חברתה, וא"כ גם לגבי שמירת תינוקת יש לומר כי הפרוצה חוששת שמא תפרסם מעשיה.

אולם לדעתי אין מדברי הרשב"א האלה ראיה לנידוננו, שכן הוא כתב שהנשים "מתביישות" זו מזו אך לא כתב כי הן חוששות שחברתן תפרסם מעשיהן, וממילא אין להסיק מכאן לגבי תינוקת, ששם ההיתר מבוסס על החשש שהעבירה תפרסם. אמנם הרא"ש שהסכים עם רש"י והתיר יחוד עם שלוש נשים כשרות כתב כי הן חוששות שהעבירה תתגלה, ואם נאמר שסברתו היא גם לגבי נשים פרוצות, הרי יש כאן ראיה כי נשים פרוצות חוששות מפרסום. אולם: ראשית אין שום ראיה כי הרא"ש יאמר סברא זו גם בשלוש נשים פרוצות, שכן דווקא הרשב"א דיבר על נשים פרוצות ובו נמצא טעם אחר להיתר.

בנוסף לכך, גם אם אכן נסביר שהיתר יחוד עם שלוש נשים פרוצות מבוסס על החשש לפרסום, אין להסיק מכאן לגבי שמירת קטנה, שכן ייתכן שדווקא בשלוש נשים, שהוא דבר המפורסם ברבים [דכל מילתא דמיתגליא באפי תלת וכו'] ישנו חשש פרסום, אך לגבי תינוקת אינה חוששת שמא תפרסם.

למעשה הסיק הדבר הלכה^[95] כי מותר לכשר להתיחד עם פרוצה ואפשר אפילו עם גויה כשיש שם שמירה של תינוק או של תינוקת, אך לגבי יחוד של פרוץ עם פרוצה הסתפק הדבר הלכה אם מהני שמירת קטן ונשאר בצ"ע^[96].

לדעתי לסוברים כשו"ע אפשר להקל בכל המצבים, שהרי כיום כל האנשים נחשבים לפרוצים ולמרות זאת דין זה הובא בשו"ע, וכמו שהוכחנו מדבריו לעיל.

לסוברים כרמ"א כתבנו לעיל כי אין זה ברור שהרמ"א יאסור בכה"ג. לכן למעשה באשה כשרה ופרוץ יש להקל בשמירת תינוקת, שכן האשה חוששת מלזנות. בכשר ופרוצה ניתן לסמוך על הסוברים כי גם האיש חושש מפרסום התינוקת ועל כן יימנע

94) כוונתו שאין עסקו עמהן, כי אם עסקו עמהן- כיון שהן צריכות לו והוא רגיל בהן ולבו גס בהן-אינן מתביישות זו מזו ומחפזות עליו ועליהן וגרע מפרוץ כ"כ בשער יוסף סימן א.

95) סימן ד סעיף ז.

96) שם סוף ס"ק כ"ה.

מהעבירה. נראה כי גם ביחוד של פרוץ ופרוצה ניתן להקל בשעת הצורך ולסמוך על דעת הרמב"ם והמחבר שדייקנו מהם להיתר.

12. גוי, אשה ותינוקת

לעיל הבאנו את התוס' בע"ז^[97] שהקשה מדוע הגמ' לא העמידה את המשנה שאסרה לאשה להתיחד עם גוי במציאות של יחוד של אשה ותינוקת עם הגוי [המותר בישראל ואסור בגוי]. מקושיא זו ניתן להסיק^[98] כי בגוי אין ההיתר של שמירת תינוקת קיים. הסברא בכך היא כי למרות שהאשה לא תתפתה לזנות עם הגוי [מחשש פרסום של הקטנה] ישנו חשש שהגוי יאנוס אותה, כמבואר במסכת ע"ז^[99] כי ביחוד עם גוי יש חשש אונס.

היש"ש^[100] התייחס להיתר שמירת תינוקת ביחוד עם גוי וז"ל :

גם בדרך לילך ביחידי עם עגלון (של) גוי יש לחוש, שהגוי לא יקפיד על הקטנה, וחס וחלילה יאנס אותה.

אולם מדברי הדרישה מוכח כי לדעתו מועילה שמירת קטנה גם ביחוד עם גוי. הדרישה^[101] התייחס למנהג העולם בדין שומר קטן בדרך :

ותימה על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפילו עם עגלון גוי בשומר קטן או קטנה עמהם.

הבעיה שהפריעה לדרישה במציאות זו היתה שלדעת הראב"ד בדרך לא די בשומר אחד אלא יש צורך בשניים [סה"כ שלושה אנשים ואשה], וכיצד סמכו העולם להתיר בקטן שהוא שומר אחד? בטענה זו דן הדרישה שם ומביא שני נימוקים ללמד זכות על מנהג העולם.

הדרישה מדבר גם על מציאות של יחוד עם עגלון גוי, ולמרות זאת הדיון בדבריו מתייחס רק לגבי מצב של יחוד בדרך, אך מציאות זו בעיר ודאי מותרת. מבואר בדבריו כי מותר לאשה להתיחד עם גוי ותינוקת ואין לחוש לאונס.

הב"ח^[102] התייחס לדברי הדרישה וכתב עליו :

והאריך בסברות ובטעמים ליישב מנהג הרע, ושאר ליה מריה דנתן מכשול לפני המון עם להקל באיסור יחוד דאורייתא.

97 דף כ"ה ע"ב.

98 וכ"כ בבית משה סימן כ"ב סוף ס"ק ז ותמה על היש"ש לקמן שלא הביא את התוס'.

99 דף כ"ה ע"ב.

100 קידושין פרק ד סימן כ"ד.

101 סימן כ"ב אות י"ב.

102 סימן כ"ב קונטרס אחרון ד"ה וא"א הרא"ש כתב.

בדברי הב"ח אין זה מבואר מהי הנקודה שהפריעה לו בדברי הדרישה. מדבריו נראה שאוסר במקרה זה דווקא מצד דיני יחוד בדרך, ומשמע כי בעיר יתיר יחוד באופן זה, והיינו שמסכים לדרישה בעניין שמירת תינוקות ביחוד עם גוי, אך אין זה מוכרח ואפשר שחולק עליו בשני הדברים אך התייחס לטענה של יחוד בדרך משום שהיא משמעותית גם לגבי יחוד עם ישראל בדרך.

הט"ז^[103] הביא את הדרישה ונראה שמסכים עמו למעשה ומתיר אף בעגלון גוי.

לכאורה עולה כי הדרישה והט"ז [וייתכן שגם הב"ח] סותרים את דברי התוס' המפורשים שהבאנו לעיל, שמהם מוכח שקטנה אינה יכולה להיות שומרת ביחוד עם גוי. לקושי זה התייחס הדבר הלכה^[104] וכתב כי כנראה הדרישה והט"ז מתייחסים למציאות בה אין חשש אונס ע"י גוי, משום שבזמנם המלכות הענישה על מעשה אונס ולכן הגוי חושש שהתינוקת תספר שאנס. התוס' לעומת זאת מדבר על מצב בו הגויים אינם מענישים על אונס ולכן קיים בגוי חשש אונס, ולכן לדעתם קטנה אינה יכולה להיות שומרת ביחוד עם גוי.

העצי ארזים^[105] כתב כי מעיקר הדין יש להתיר יחוד עם גוי כשיש שומרים, כי הגוי חושש מלאונסה כשיש שם שומרים, והוסיף כי כיום שהמלכויות מקפידות על האונס ואף עונשים על כך, ודאי גם ביחוד עם גוי מועילה שמירה.

ישנם אחרונים הסוברים כי גם לשיטת התוס' קטנה יכול להיות שומרת ביחוד עם גוי. הנהה שלום והנשמת כל חי^[106] כתבו שכיון שלמסקנת התוס' לשון המשנה "לא יתיחד עמהן" מורה שאין עמה תינוקת אלא היא, א"כ יש לדייק כי התנא במשנה אסר להתיחד עם גוי רק לאשה יחידה, ומשמע שכשהיא אינה לבדה אלא יש עמה תינוקת היתחד עם הגוי מותר, כי גם הוא חושש שהתינוקת תגלה את הדבר.

אלא שטענתם אינה מובנת, שהרי לפי דיוק זה יש להתיר לגוי להתיחד עם שתי נשים, שהרי יש כאן יותר מאשה אחת, ולדבריהם המשנה אסרה יחוד רק עם אשה אחת?

לדינא נראה שאפשר לסמוך על האחרונים המקילים בגוי כי היום ודאי אין חילוק בין גוי ליהודי וידינו תקיפה בא"י. גם במדינות המערב אין הבדל לענין זה בין יהודי לגוי ועונשים את האונס במלוא חומר הדין וסביר שגם התוס' היו מודים לזה.

13. יחוד עם אשה ותינוקת במי שעסקו עם הנשים

במאמר "מספר המתיחדים עם אשה אחת" פרק 9 הבאנו בהרחבה את שיטות הראשונים לגבי מעמדו של אדם שעסקו עם הנשים לעניין דיני יחוד. לאור השיטות

103) סימן כ"ב ס"ק ט.

104) סימן ד ס"ק כ"ו.

105) סימן כ"ב סוף ס"ק ח.

106) הובאו דבריהם באוצר הפוסקים סימן כ"ב סעיף י ס"ק מ"א ג.

השונות שם יש לברר מה מעמדו של מי שעסקו הנשים לגבי ההיתר של יחוד עם אשה ותינוקת.

הרמב"ם והשו"ע^[107] נקטו כי מעמדו של מי שעסקו עם הנשים שווה לשאר האנשים לענין דיני יחוד ואין להחמיר בו יותר משאר אנשים. לפי זה גם היתר יחוד עם אשה ותינוקת, יהיה תקף ביחוד עם מי שעסקו עם הנשים.

אך יש לברר מה יהיה הדין לראשונים הסוברים כי מי שעסקו עם הנשים חמור יותר לענין דיני יחוד מאשר סתם אדם. האם לדעתם גם היתר אשה ותינוקת לא יהיה תקף ביחוד עם מי שעסקו עם הנשים או שמא היתר זה קיים גם בו.

הרמב"ן והריטב"א כתבו כי מי שעסקו עם הנשים דינו כפרוץ. לפי זה גם בו יועיל היתר אשה ותינוקת, שכן לעיל הוכחנו שבפרוץ מועיל היתר אשה ותינוקת.

אולם בראשונים הובאו דיעות נוספות לגבי חומרתו של מי שעסקו עם הנשים. רש"י הסביר כי למי שעסקו עם הנשים אסור להתיחד עם שלוש או ארבע נשים [בניגוד לאדם כשר שאסור ביחוד עם שתי נשים אך מותר לו להתיחד לדעת רש"י עם שלוש נשים]. תוס' כתב בשם ר"ת כי באדם שעסקו עם הנשים ההיתר של אשתו עמו אינו שייך, וגם כשאשתו עמו הוא אסור ביחוד. לדיעות אלו יש לברר מה דין היתר אשה ותינוקת במי שעסקו עם הנשים.

השער יוסף^[108] כתב כי לשיטת התוס',^[109] הסוברים כי החומרא במי שעסקו עם הנשים היא שאסור לו להתיחד עם אשה למרות שאשתו עמו, ודאי לא יועיל בפרוץ היתר של אשה ותינוקת, שכן אם אשתו אינה משמרתו כ"ש שהתינוקת לא תמנענו מן העבירה. לדעתו הסיבה שהתוס' לא הסבירו את המשנה המחמירה במי שעסקו עם הנשים באופן הזה, היא משום שפשט המשנה עוסק ביחוד עם נשים גדולות ולא ביחוד בנוכחות קטנה.

השער יוסף מניח כי אם היתר אשתו משמרתו לא יועיל במי שעסקו עם הנשים, כ"ש שהיתר תינוקת לא יועיל כאן. אולם על הנחה זו יש להעיר, שכן הטעם שאשתו של מי שעסקו עם הנשים אינה משמרתו הוא משום שאינו בוש מאשתו, וכמו כן אינו חושש לפרסום מעשיו כי משער שאשתו תחפה עליו. טעם זה אינו שייך בתינוקת, שכן ייתכן שממנה הוא בוש, וגם אם לא- מסתבר שבוש מפרסום הדברים ברכים, וא"כ יש סברא לומר כי תינוקת תתיר יחוד עם מי שעסקו עם הנשים.

אולי אפשר להסביר כי כוונת השער יוסף היא שכיון שמי שעסקו עם הנשים אינו בוש מאשתו, בניגוד לסתם בני אדם, חכמים חששו שהוא גם לא יבוש מן התינוקת, שהרי אין ודאות שהיא תפרסם מעשיו וזה רק ספק, וכמו שמאשתו אינו ירא, כך אינו ירא

[107] עיין בהרחבה במאמר "אשתו משמרתו" בפרק מי שעסקו עם הנשים.

[108] סימן ג ד"ה פש.

[109] דף פ"ב ע"א ד"ה לא.

מפרסום. לגבי האשה המזנה עמו יש לומר שכיון שיש לה משיכה למי שעסקו עם הנשים גם היא לא תחוש לספק פרסום מעשיה ע"י התינוקת.

אולם נראה שאין די בדברים הנ"ל כדי ליישב את סברת השער יוסף, שכן מסתבר שגם אם אינו מתבייש מאשתו, הוא עדיין מתבייש מפרסום התינוקת. החשש מקלון ברבים, למרות שהוא רק ספק, גדול יותר מהבושה מאשתו שהיא אדם פרטי. א"כ דברי השער יוסף עדיין צ"ע.

הדבר הלכה^[110] כתב כי למעשה גם השער יוסף סובר להתיר יחוד עם אשה ותינוקת במי שעסקו עם הנשים, שכן לרוב הראשונים היתר אשתו משמרתו קיים במי שעסקו עם הנשים, וממילא לשיטתם אין כל ראייה לאסור לו להתיחד עם אשה ותינוקת.

במאמר "מספר המתיחדים עם אשה אחת" הבאנו את דברי החקרי לב^[111] הסובר כי אין להוסיף חומרות חדשות במי שעסקו עם הנשים, וכל אחד מן הראשונים שכתב חומרא כלשהי במי שעסקו עם הנשים, מסייג את דבריו לחומרא זו בלבד ולא לשאר דיני יחוד. לפי זה ודאי גם היתר אשה ותינוקת יהיה תקף במי שעסקו עם הנשים לדעת כל הראשונים.

אולם נראה שהעיקרון שהציב החקרי לב אינו מוכרח וייתכן שהראשונים נקטו דוגמא לאחת החומרות במי שעסקו עם הנשים, ומדברים אלה יש להסיק גם לגבי שאר דיני יחוד, שמי שעסקו עם הנשים אינו שווה לשאר אנשים.

התאווה לעינים^[112] והנשמת כל חי^[113] אסרו יחוד עם מי שעסקו עם הנשים גם בנוכחות תינוקת. הדבר הלכה הסביר כי מה שכתב התאווה לעינים להחמיר כאן הוא לאור שיטתו בספרו לחם סתרים^[114] [שהבאנו לעיל], שם סבר כי בפרוץ אין מועיל היתר אשה ותינוקת, וממילא לדעתו גם למי שעסקו עם הנשים [המוגדר כפרוץ לחלק מן הראשונים] אסור להתיחד עם אשה ותינוקת.

הדבר הלכה^[115] פסק שמוותר למי שעסקו עם הנשים, ובכלל זה גם רופא- להתיחד עם אשה ותינוקת^[116].

נראה שכן יש לנקוט למעשה שכך היא דעת רוב הראשונים, ולא עוד אלא שגם דעת השו"ע להתיר בדין זה, ונראה שגם הרמ"א מודה לשו"ע, שהרי לא השיג עליו.

(110) סימן ד ס"ק כ"ג.

(111) סימן י"ט.

(112) סימן של"ב לר"ש אלגאזי.

(113) חלק ב סוף סימן א מובאים באוצר הפוסקים סימן כ"ב סעיף י ס"ק מ"א א.

(114) על ע"ז דף כ"ה ע"ב.

(115) סימן ד סעיף ה.

(116) יש להעיר כי הדבר הלכה שם סיים שכן הוא הדין לכו"ע, וייתכן שחולק על מה שהסיק השער יוסף בדעת התוס', ולדעתו גם התוס' יתירו למי שעסקו עם הנשים להתיחד עם אשה ותינוקת.

14. האם היתר של אשה ותינוקת מועיל גם ביחוד עם אשה שלבו גס בה? הדבר הלכה הביא ראיה מדברי השו"ע כי גם במי שלבו גס בה מועילה שמירת התינוקת.

אדם המגרש את אשתו על תנאי אינו רשאי להתייחד עמה, מחשש שהתנאי יתקיים ואז הרי היא מגורשת למפרע, ונמצא שהתייחד עם אשה האסורה לו. בדין זה כתב השו"ע^[117] כך :

כל המגרש על תנאי, בין שאמר: מעכשיו, בין שאמר: אם יהיה ואם לא יהיה, ה"ז לא יתייחד עמה כל זמן שלא נתקיים התנאי, אלא בפני עד, אפילו עבד ואפילו שפחה, (וביוצא ונכנס) סגי, חוץ משפחתה או בנה הקטן, מפני שאינה בושה לשמש בפניהם.

מבואר בדבריו כי היחוד במציאות זו תהיה מותרת אם יש כאן שמירה. השו"ע סייג כי בנה הקטן אינו יכול לשמור במציאות זו. משמע כי שמירת קטן אחר תועיל במציאות זו. הקשר בין איש לבין גרושתו ודאי נחשב קשר עם מי שלבו גס בה, שכן אין לך לבו גס בה גדול מזה, ועם כל זה עולה מדברי השו"ע כי שמירת קטן כאן תועיל. מבואר כי שמירת קטן או קטנה תועיל גם ביחוד עם מי שלבו גס בה.

לאור דברים אלה פסק הדבר הלכה כי מותר להתייחד עם מי שלבו גס בה, כגון קרובתו או שנתגדלה עמו, כשיש שם תינוקת או תינוק.

15. יחוד עם אשה ותינוקת בדרך
א. דעת הרש"ל בהיתר שמירת תינוקת בדרך

הים של שלמה^[118] התייחס להיתר אשה ותינוקת בדרך :

דין דמותר לאדם להתייחד... ועם אשה ותינוקת היודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה אפילו בדרך. אבל לילך עם עגלון גוי בדרך אסור לסמוך על התינוקת.

מסקינן בסוגיא, (פ"א ע"ב) אמר רבא, מתייחד... ועם אשה ותינוקת, היודעת טעם ביאה, ואינן מוסרות עצמן לביאה... בדרך לילך ביחידי עם עגלון (של) גוי יש לחוש, שהגוי לא יקפיד על הקטנה, וחס וחלילה יאנס אותה, ע"ז תחלתה באונס וסופה ברצון, ומעשה כזו שמעתי, או שמא תלך היא עמו למקום צנוע, ותזנה עמו בלא ידיעת התינוק. על כן צריכה עוד שומר ישראל...

(117) אבן העזר סימן קמ"ח סעיף ב.

(118) קידושין פרק ד סימן כ"ד.

הרש"ל אסר להתיחד בדרך עם עגלון גוי אפילו בנוכחות תינוקת והביא לכך שני טעמים. לכאורה טעמו הראשון – חשש אונס, קיים רק בעגלון גוי, אך טעמו השני – שמא תלך עמו למקום צנוע ללא ידיעת התינוק-שייך גם בישראל, ולפי זה עולה כי לדעתו גם ביחוד עם ישראל, אין הקטן יכול להיות שומר בדרך אלא בעיר, אלא שלפי זה דבריו סותרים, שהרי בכותרת הסימן כתב בהדיא שבישראל-היתר אשה ותינוקת שייך גם בדרך, וכיצד א"כ חוזר בו בגוף הסימן? על כרחך לומר כי אכן אוסר רק בעגלון גוי, והחשש שמא ייסתרו ויזנו אינו שייך בישראל אלא בגוי, שכן הפיתוי ע"י הגוי גדול יותר מאשר ע"י ישראל.

מאידך בביאורו לטור^[119] כתב הרש"ל ששמירת קטן אינה מועילה בדרך [אפילו בישראל]. על דברי הטור שהתיר יחוד עם ישראל בנוכחות קטנה, כתב הרש"ל:

מוסרת עצמה לביאה - נראה דלא מהני אלא לענין יחוד בית בתוך העיר, אבל ביחוד דרך לא סגי אלא בג' או ב' אנשים עם זה הקטנה.

בדברי הרש"ל כאן אין כתוב מה הנימוק לאיסור, אולם הב"ח^[120] והט"ו^[121] גרסו בסיום דברי המהרש"ל האלה את הנימוק המופיע בספרו יש"ש:

דשמא תלך עמו למקום צנוע ותזנה.

לכאורה יש להבין: מדוע הוצרך הרש"ל לנימוק זה כדי לאסור, הרי בדין יחוד בדרך קי"ל שלא די בשומר אחד, שמא הוא ילך לצרכיו ונמצא שיש כאן יחוד איש ואשה, וא"כ היה לו לומר כי בדרך לא סגי בקטנה מחשש שתלך לצרכיה ונמצא כי האשה מתחדת עם איש? נראה כי המהרש"ל כאן נאמן לשיטתו [שם בהמשך הסימן] שאין לחוש שאשה אחת תלך לבדה לצרכיה, שכן דרך הנשים ללכת ביחד, וממילא גם כאן, אם התינוקת תלך לצרכיה, האשה תלך עמה שכן דרך נשים. לכן החשש כאן הוא רק שמא האיש ילך עם האשה למקום צנוע ויזנו. לפי זה אפשר כי אם יש שומר תינוק [ולא תינוקת] גם הרש"ל יודה לאסור מחשש שילך לנקביו ויעזוב את האשה לבדה במצב של יחוד [שכן כאן אין שייך לומר שתלך עמו לצרכיו], ולא מחשש שהיא תסתתר עם העגלון ללא ידיעת התינוק.

גם הבית משה^[122] אסר להתיחד בדרך עם אשה ותינוקת אלא שהטעם שהובא בדבריו הוא החשש שמא האשה או התינוקת ילכו לצרכיהן והוא יזנה עם השנייה. לדעתו אין ודאות כי דרך הנשים ללכת יחדו, ולכן החשש הקיים בשמירת קטנה בדרך הוא שמא היא תלך לנקביה והגדולה תזנה עמו, או להיפך.

(119) על סימן כ"ב.

(120) סימן כ"ב ד"ה ומ"ש וכן עם אשה הובא בב"ש ס"ק ט"ו ובח"מ ס"ק י"ד.

(121) סימן כ"ב ס"ק ט'.

(122) סימן כ"ב ס"ק י"ד.

ב. הקשיים בטעמו של הרש"ל

על טעמו השני של הרש"ל לאיסור שמירת תינוקת בדרך [שמא תיסתר עמו בלי שהתינוקת תשים לב] יש להעיר: הרי כעת אין מציאות של יחוד, וא"כ היכן מצינו לאסור מציאות מותרת מחשש שהאשה תלך ותתייחד עם האיש באיסור [ואין זה דומה לדין הרגיל של דרך, שכן שם היחוד נוצר בעל כרחם של האיש והאשה, ע"י שהשומר ילך לצרכיו, אך כאן החשש הוא שהאשה והאיש בעצמם ילכו וייסותרו באיסור].

עוד יש להקשות על טעם זה של הרש"ל: מדוע החשש שילכו למקום צנוע ויזנו קיים דווקא בדרך ולא בעיר? אמנם מצאתי בערוך השולחן^[123] שכתב בפשיטות לאסור לפי הרש"ל גם בעיר באופן בו יש חדר נוסף שיוכלו להיסתר בו:

וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה היודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שאין לה יצר עדיין לזנות, לפי שהאשה תתיירא לזנות לפניה שלא תגלה לאחרים את סודה, אבל בדרך-לא מהני קטנה, דשמא תפנה עמו למקום מוצנע ותזנה [ב"ש] וכ"ש בבית כשיש עוד חדר דאסור.

לפי הבנתו מה שכתב הרש"ל לאסור בדרך הוא רק דוגמא למקום בו יש אפשרות להיסתר במקום אחר, וממילא כך יהיה הדין גם בעיר אם מתיחדים בבית שיש בו חדר נוסף המאפשר להיסתר בו.

אולם לענ"ד יישוב זה בדעת הרש"ל אינו עולה יפה עם לשונו, שהרי הרש"ל כתב:

נראה דלא מהני אלא לענין יחוד בית בתוך העיר, אבל ביחוד דרך לא סגי אלא בג'.

מבואר כי המקום בו אסר הוא דווקא בדרך ולא בעיר, ואם דברי הערוך השולחן נכונים-היה לו לציין דוגמא האסורה גם בעיר – כשיש חדר נוסף, ולא לאסור דווקא במציאות שונה לגמרי – בדרך.

ג. הסבר דעת הרש"ל

הט"ז גרס בלשונו של הרש"ל על הטור:

אבל בשדה צריך שיהיה ב' נשים עם הקטנה או עוד קטנה אחת.

מבואר כי כדי להתיר יחוד בדרך ישנן שתי אפשרויות: א. שתי נשים עם הקטנה. ב. אשה אחת ושתי קטנות. דבריו אלה צ"ע: מדוע לא נחשוש במקרה הראשון ששתי הנשים ילכו לצד ויתיחדו באיסור? גם אם ניישב כי דווקא אשה אחת יוכל לפתות להסתתר עמו [משום שיש כאן אוריה אינטימית] אך לפתות שתי נשים שייסותרו עמו הוא דבר קשה יותר, עדיין קשה על המקרה השני, מדוע שם לא נחוש שהאיש והאשה ייסותרו ללא שימת לב של הקטנות?

(123) אבן העזר סימן כב סעיף י.

בב"ח מופיעים דברי הרש"ל בנוסח אחר, כנוסח המופיע אצלנו בהגהת המהרש"ל על הטור :

אבל ביחוד בדרך- לא סגי אלא בב' או ג' אנשים עם הקטנה.

לפי זה ההיתר הוא דווקא בשומרים גדולים, ואכן קטנה אינה יכולה להיות שומרת בדרך.

נראה ליישב את דעת הרש"ל גם לגירסת הט"ז לאור מה שכתבנו במאמר "מספר המתיהדים עם אשה אחת" פרק 15, כי השהות בדרך מוגדרת כשהות במקום סתר ששייך בו דין יחוד, אלא שכשיש שם שני אנשים ואשה אחת, הרי זה מקום יחוד באופן שבו הותר להתיחד [וכל זאת בשונה ממצאות של יחוד בבית שפתחו פתוח, שם אין זה כלל מקום יחוד אלא כאילו נמצא ברה"ר]. מציאות זו, של שהות במקום סתר, מעוררת את היצר לחפש כיצד לחטוא, ובעקבות כך, אם אחד האנשים צריך לצאת לצרכיו מוצא היצר פירצה להכנס ולחטוא.

לאור זאת גם אם יש בדרך איש, אשה ותינוקת, אנו חוששים שהיצר יתגבר וימצא מקום לחטוא. אמנם לדעת הרש"ל במצב זה אין לחוש שהתינוקת תלך לבדה לצרכיה, כי דרך הנשים ללכת לצרכיהם יחדו. מאידך, חז"ל חששו שהאיש ילך לזנות עם האשה במקום סתר, ויספר לקטנה אמתלא שהאשה צריכה לצאת לצרכיה והוא מלווה אותה [אולם בגדולים אין לחוש שישתכנעו מטענה זו, ולכן שם החשש הוא רק שמא השומר ילך לצרכיו].

לפי הסבר זה מובן ההיתר המופיע בט"ז, שגם בשתי קטנות ואשה אחת מותר להתיחד בדרך, שכן כאן אנו משערים כי אחת משתייהן תבין כי סיפור הכיסוי אינו נכון ותחוש שמא הולכים לזנות, וממילא אין לחוש שיעשה כך.

לגבי השאלה מדוע החשש שייסותרו קיים דווקא בדרך ולא בעיר, אפשר לומר כי בדרך ישנה אוריה של פורקן ושל מקום מנותק לגמרי מהעיר, ולכן יש לחוש שהיצר יגרה אותם להיסתר יחדיו, אך בעיר תוקף היצר אינו חזק כ"כ ואין לחוש שיבואו להיסתר.

האפי זוטרי^[124] כתב בפשטות שגם בדרך מועילה שמירת התינוקת, משום שהאיש והאשה חוששים שאם ילכו למקום צנוע התינוקת תספר שהם התרחקו ממנה והשומעים יבינו שהיה כאן מעשה עבירה, והוסיף שם כי אין לנו להוסיף גזירות מדעתנו כיון שבש"ס התירו יחוד בכה"ג.

ד. האם הרש"ל אסר גם בישראל?

לעיל הערנו כי מלשונו של היש"ש בפתחת הסימן^[125] מבואר שמה שכתב ששמירת תינוקת אינה מועילה בדרך הוא ביחס ליחוד עם גוי, ומשמע שבישראל תועיל שמירת

[124] סימן כ"ב ס"ק כ"ב.

[125] כך העירו גם באוצר הפוסקים ס"ק מ"ה אות א.

התינוקת גם בדרך. טעמו הראשון של היש"ש - חשש אונס, אכן קיים רק בגוי, אך צריך לומר כי גם טעמו השני – שמא תיסתר עם הגוי, קיים רק בגוי בו הפיתוי גדול יותר, אך עם ישראל אין חשש כזה קיים, ועל כן אם התינוקת יודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה היא נחשבת לשומרת והיחוד באופן זה יהיה מותר.

לעומת זאת בדברי הרש"ל על הטור מבואר כי גם בישראל אין מועילה שמירת קטן בדרך, שכן הד"ה של הרש"ל בהגהתו לטור הוא "מוסרת עצמה לביאה", ומבואר שמתייחס למה שכתב הטור בהיתר יחוד עם ישראל בנוכחות קטנה בעיר, ועל זה כתב הרש"ל כי בדרך יש לאסור, ולדעתו בדרך אין מועילה שמירת קטן וקטנה אפילו בישראל, בניגוד למבואר בדבריו ביש"ש.

הדבר הלכה הסתמך על היש"ש ולכן כתב כמה פעמים^[126] כי החשש שייסרתו בלי שהקטנה תראה קיים רק ביחוד בדרך עם גוי ולא עם ישראל, כי הפיתוי של הגוי גדול מהפיתוי של הישראל ולכן דווקא בו יש לחוש לכך, אלא שהוקשה לו מלשון הט"ז והב"ח שסתמו לאסור שמירת קטן בדרך ולא כתבו שהוא רק ביחוד עם גוי דווקא, ומשמע שגם ביחוד עם ישראל אסור? בעקבות כך כתב הדבר הלכה^[127] כי ייתכן שגם בהם היה כתוב לאסור יחוד עם גוי דווקא אלא שהושמט מחמת הצינזור.

יש להעיר כי הדבר הלכה כלל לא התייחס לדברי המהרש"ל בהגהתו על הטור, שהוא המקור לדברי הרש"ל המופיעים בדרישה, בב"ח ובט"ז וכן בח"מ ובב"ש שציטטו את הב"ח. בדברי הרש"ל שם מבואר כי הרש"ל סובר כי שמירת קטנה בדרך אינה מועילה אפילו ביחוד עם ישראל, כפי שכתבנו בדיוק דבריו לעיל.

אמנם לכאורה היה מקום לסייע להבנת הדבר הלכה מהדרישה^[128] שהביא את דברי הרש"ל וכתב לאחר מכן:

ותימה על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפילו עם עגלן גוי בשומר קטן או קטנה עמהם.

לכאורה כוונתו היא כי נהגו לצאת עם עגלון גוי בניגוד לרש"ל, הרי שהבין שהרש"ל אסר דוקא בגוי. אולם יותר נראה שכוונת הדרישה היא שהרש"ל אסר אפילו בגוי, ומנהג הוא חמור יותר ממה שאסר הרש"ל, שכן נהגו לסמוך על הקטנה אפילו עם עגלון גוי. גם הט"ז שעסק בעגלון גוי התייחס למנהג^[129] ולא לדברי הרש"ל על הטור העוסק גם בעגלון ישראל.

[126] סימן ד ס"ק כ"ו וס"ק כ"ח.

[127] סימן ד ס"ק ל"א.

[128] אות י"ב, הובא בב"ח קונטרס אחרון ד"ה וא"א הרא"ש כתב.

[129] לדעתי הדבר הלכה לא עיין במקור בדברי הרש"ל על הטור אלא ראה אותו דרך האחרונים.

ה. המנהג לסמוך על שמירת קטנה בייחוד עם גוי בדרך.

הדרישה^[130] הביא את מנהג הנשים שיוצאות עם עגלון גוי לדרך וסומכות על כך שיש עמהן תינוקת לשמירה. על מנהג זה תמה הדרישה מדין יחוד בדרך. ראשית תמה מצד העובדה שבדרך צריך דווקא שלושה שומרים ולא די בשניים, שמא אחד ילך לנקביו, וא"כ גם כאן מדוע לא נחשוש שהקטן ילך לנקביו ותישאר לבדה עם העגלון? הוסיף לציין לדברי הרש"ל לעיל, הסובר כי בשומר קטן ישנו חשש נוסף, גם אם לא נחשוש שילך לנקביו, והוא שמא תתפתה לעגלון ותלך עמו למקום סתר בלי שהקטן יבחין בכך.

אולם הדרישה הסביר שם מדוע בכל זאת זהו מנהג כשר. לגבי הטענה כיצד ניתן לסמוך בדרך על שומר אחד בלבד כתב הדרישה כי המנהג מסתמך על דברי ר' ירוחם, שכתב שהמצב בו היחוד בדרך עם שני אנשים אסור הוא דווקא אם הולכים עמה לשומרה. במציאות זו יש חשש שגם אם אחד ילך לנקביו, חבירו יישאר עמה לשומרה ונמצא מתיחד עמה, אך כשהלכו יחדיו בדרך שלא במגמת שמירה על האשה, אין לחוש לעבירה, שכן אם אחד ילך לנקביו- חבירו ילך עמו. לפי זה מותר לצאת לדרך עם עגלון וקטן או קטנה, שכן אם הקטן או הקטנה יצטרפו לצאת לצרכיהם, האשה הכשרה תלך עמהם ולא תישאר עם הגוי^[131].

לגבי החשש שהעלה הרש"ל, שמא תתפתה ותלך עם העגלון למקום סתר, כתב הדרישה שם כי אין לחוש לכך שכן חשש זה קיים רק אם נאמר שיחוד נאסר משום פיתוי, אך לדעתו יחוד נאסר משום חשש אונס, וממילא אין לחוש שתתפתה להסתתר עם העגלון שלא בנוכחות השומר.

לאור דברים אלה הסיק הדרישה כי יש לקיים את מנהג הנשים לצאת לדרך עם עגלון [אפילו גוי] כשיש כאן גם קטן או קטנה היודעים טעם ביאה.

הט"ז^[132] הביא את דברי הרש"ל בהגהותיו לטור, וכתב כי בעקבותם תמה הדרישה על מנהג הנשים לצאת לדרך אפילו עם עגלון גוי בנוכחות קטן, אך כתב שלמעשה הדרישה יישב את המנהג ולעומת זאת ציין כי הב"ח לא הסכים עם יישובו של הדרישה וכתב כי מנהג הנשים הוא מנהג רע שיש לבטלו, אולם הט"ז עצמו מסכים למסקנת הדרישה ומיישב את מנהג הנשים בכמה דרכים.

ראשית מוכיח הט"ז מהש"ס כי מימרא דרבא המתיר יחוד עם אשה ותינוקת עוסקת במצב בו מתיחדים בשדה, ומבואר א"כ שגם בדרך קיים היתר זה.

(130) ס"ק י"ב, ובדפוסים ישנים ס"ק ד.

(131) אמנם הדרישה שם כתב שלדעת הראשונים החולקים על הראב"ד ייחוד נאסר מחשש אונס, ומשום כך מסתבר שלא תישאר עם הגוי אם השומר או השומרת הולכים, כדי שלא יאנוס אותה. אך נראה כי נימוקו נכון גם אם נסבור שהחשש בייחוד הוא משום פיתוי, שכן גם כאן יש סכרא לומר כי כדי להימנע מעבירה תלך עם השומר כשיוצא לצרכיו.

(132) סימן כ"ב ס"ק ט.

עוד כתב הט"ז כי גם מצד הסברא נראה ששמירת תינוקת מועילה אפילו בדרך זו"ל :

וכן הסברא נוטה, דהא הזהירות בזה אינו אלא משום שמא יפתה האשה, וכשיש שמירה יבוש עצמו בפני השמירה וכן היא לא תתרצה, אבל לא חיישינן שתלך עמו למקום צנוע, דא"כ בכל בת ישראל תחוש בכך! אלא פשיטא שאין בנות ישראל נחשדו על זנות אלא הרחקה ביחוד שיצה"ר מסית אז ביותר במקום שאין בושה מבני אדם אחר ובדרך שהוצרכו ג', היינו משום דבשנים חיישינן שיצא לנקביו וישאר אחד עמה, ובשומר קטן או קטנה אין חשש בזה דכשיצא השומר לנקביו לא ישאר שום איש עמה, ואף אם היא לבדה בשדה לא חיישינן שיבא באותו זמן שום איש אצלה, ואם יש עגלון תרחיק באותו שעה ממנו ודבר זה הוה שפיר שמירה מעולה.

בתחילת דבריו כתב הט"ז לדחות את החשש שהעלה הרש"ל שמא תיסתר ותזנה שלא בפני התינוקת. הט"ז מעיר כי לפי זה יש לחשוד בכל בת ישראל שמא תיסתר ותזנה וזה אינו מסתבר, שכן בנות ישראל לא נחשדו על הזנות. כל מה שמצאנו שחששו הוא רק במציאות של יחוד איש ואשה, שם הם נמצאים במקום בו אין איש עמהם ואין להם בושה לזנות, ולכן יש לחוש שיבואו לידי עבירה.

לאחר מכן עובר הט"ז לטענה כי כאן יש לאסור משום שהם נמצאים בדרך וקיים החשש שמא אחד ילך לנקביו ותהיה כאן מציאות של יחוד, אך גם טענה זו הוא דוחה, שכן החשש ליחוד בדרך מבוסס על כך שאנו חוששים שהשומר ילך לנקביו ותשאר האשה עם איש אחד, אך כשהשומר הוא תינוק- אין לחוש לזה משום "דכשיצא השומר לנקביו לא ישאר שום איש עמה"- נראה שכוונתו לומר כי גם אם התינוק או התינוקת ילכו לנקביהם אין לחוש ליחוד, שכן אם השומרת היא תינוקת, האשה תלך עמה, ואם השומר הוא קטן-אזי האיש ילך עמו, וא"כ לא יהיה כאן מצב של יחוד איש ואשה לבדם. לאחר מכן מוסיף הט"ז כי גם אם היא תשאר "לבדה בשדה" אין לאסור שמא יבוא לשם אדם ויזנה עמה. נראה שכוונתו לומר כי אם יש כאן שומר קטן, מן הסתם האיש ילך עמו לנקביו [ולא האשה], ונמצא א"כ שהאשה לבדה במדבר, וע"ז כתב שאין לחוש שמא יופיע פתאום מישהו שאיתו היא תזנה.

הט"ז מוסיף "ואם יש עגלון תרחיק באותה שעה ממנו". דבריו טעונים הסבר: מהו שכתב "אם יש עגלון"- הרי כל דבריו מתייחסים למציאות בה יש עגלון? אולי כוונתו להמשיך את המצב הקודם בו דיבר על כך שהאיש ילך עם הקטן שעושה צרכיו, ועל זה כתב שאם בנוסף לאיש ולקטן שעמה יש גם עגלון, יש לכאורה לחוש שלאחר שילך הקטן לנקביו וילך עמו האיש הנוסף, היא תישאר לבדה עם העגלון, ונמצא כי יש כאן יחוד. על זה כתב שתתרחק מן העגלון ואז אין כאן יחוד, אלא שאם זו כוונתו הרי שדבריו טעונים ביאור, שכן לפי זה יש לנו להתיר לצאת לדרך בשני אנשים ואשה אחת [ואין צורך דווקא בשלושה] שכן גם אם אחד ילך לנקביו היא תתרחק מזה שנשאר כדי להמנע מיחוד?

הדבר הלכה^[133] פירש כי כוונת הט"ז לומר כי כשהקטן ילך לנקביו היא תלך עמו לשומרו וממילא היא מתרחקת מהעגלון. מצב זה נכון דווקא כשהשומר הוא קטן, שאז אין בעיה של צניעות שתלך עימו כשהוא הולך לנקביו, אך אם יש כאן שני בוגרים אזי כשאחד ילך לנקביו- היא לא תלך עמו וממילא היא מתייחדת עם חברו שנשאר כאן. אולם מלבד שלשונו של הט"ז אינה עולה יפה לפירוש זה, יש להקשות עוד, שהרי יש חשש שהאשה תצטרך לצאת לצרכיה ותשאיר את התינוקת עם העגלון? אלא אם כן נאמר שהט"ז סובר כפי שכתב הי"ש^[134] שדרך נשים ללכת ביחד ולא תעזובנה זו את זו.

נראה מלשונו של הט"ז שמתייחס לדברי הדרישה והב"ח שכתבו על המנהג לצאת לדרך עם עגלון גוי למרות שהראיה שהביא מהגמ' היא רק לענין יהודי? נראה שהבין שכיון שכיום אין חוששים לאונס כי הגויים מענישים את האנס, הרי שגוי שוה לישראל והחשש רק משום פיתוי^[135].

גם החכמת אדם^[136] הסכים עם סברתם של הט"ז והדרישה כי שמירת קטנה מועילה אפילו בדרך שכן אם הקטן ילך לנקביו, האשה תלך עמו ולא תתייחד עם העגלון :

ולכן נתפשט המנהג דהנשים לוקחין עמהם תינוק או תינוקת בדרך, דאז כשתצטרך היא או התינוק לנקביו- תלך היא עם התינוק ויש מן האחרונים שאוסרים גם בזה בדרך, דלא מהני תינוק אלא בעיר אבל לא בדרך, והט"ז מתיר דבודאי לא חיישינן שתזנה אלא דחיישינן כיון שהם לבדם- אזי יפתה אותה, וכיון שיש קטנה עמה- יבוש ממנה וכשתלך לנקבים ילכו שניהם וישאר העגלון לבדו.

הערה נוספת שיש להעיר על המנהג הוא מדוע לא חששו למה שכתב הרש"ל ביש"ש, שמא הגוי יאנוס אותה בפני התינוקת ולא יחוש ממנה? צריך לומר כי האחרונים שלימדו זכות על מנהג העולם סוברים כי כיום אין לחוש לאונס כי גם הגויים מענישים על כך וא"כ הגוי חושש לאנוס.

גם האפי זוטרי התיר את מנהג הנשים וכתב שאין לנו להוסיף גזירות מדעתנו, וכן היא גם דעת העזר מקודש^[137].

להלכה נראה שכיון שהצורך בשומר נוסף בדרך הוא רק משום גזירה שמא יוצר מצב של יחוד ויגיעו לידי עבירה, יש מקום לסמוך על דברי המקילים ועל המנהג.

133) וכעין זה כתב הדבר הלכה סימן ד ס"ק כ"ו בשם בעל הקהילות יעקב.

134) לעיל קידושין פרק ד סימן כ"ד

135) עיין בפרק על גוי אשה ותינוקת שם כתבנו שבזה מיושבת קושית הבית משה מהתוס' בע"ז ועיין בעצי ארזים ס"ק ח שגם הוא הביא כמה טעמים מדוע אין חוששים לאונס.

136) כלל קכ"ו סעיף ה.

137) סימן כ"ב ס"ק

16. יחוד עם אשה ותינוקת בלילה

במאמר "מספר המתייחדים עם אשה אחת" עסקנו בהרחבה בדין יחוד בלילה והבאנו שם את דברי הראב"ד שהשווה דין זה לדין יחוד בדרך [המופיע בש"ס], שם צריך שומר נוסף, שמא אחד ילך לנקביו, וז"ל:

דאמרינן (קדושין פא א) לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהו שלשה שמא יצטרך אחד מהם לנקביו ונמצא זה מתיחד עם הערוה. והכא נמי חיישינן דילמא אדנאים חד מינייהו אזיל^[138] חד ועביד איסורא.

היינו שבלילה יש חשש שמא כאשר אחד יתנמנם, אזי חבירו יעבור איסור, ועל כן יש צורך דווקא בשני שומרים. במצב זה גם אם שני השומרים ישנים, האיש שנשאר ער לא יזנה, שמא אחד מהם יתעורר.

הב"י הביא את דברי הראב"ד האלה וסיים "ומסתברא כותיה", והרמ"א בהגהותיו לשו"ע העתיק את דברי הראב"ד לדינא.

מלשון הראב"ד, שהוא המקור לדברי הרמ"א, מבואר כי כשהולכים לישון חייבים שיהיו שלושה אנשים עם אשה ולא די בשניים, ומדבריו משמע כי אם אין הולכים לישון אפילו שהוא לילה די בשניים.

עוד כתבנו שם כי הדבר הלכה כתב שדין זה נאמר גם אם בפועל הם עדיין ערים, לילה הוא הזמן בו דרכם של אנשים ללכת לישון, וגם אם לא הלכו לישון עדיין יש לאסור כאן יחוד של שני אנשים ואשה, שמא אחד מהם ילך לישון. לעומת זאת כתבנו שם כי לדעתנו נראה שדינו של הראב"ד נאמר דווקא אם הולכים לישון בפועל ולא בזמן שהולכים לישון.

לכאורה חששו של הראב"ד לעניין יחוד בלילה נכון גם לגבי שמירת קטן וקטנה, כמו שבשני אנשים חושש הראב"ד שבזמן שאחד ישן - השני יזנה עם האשה, כך יש לאסור יחוד של איש אשה ותינוק או תינוקת מחשש שבזמן שהתינוק ישן יישארו האיש והאשה לברם ועלולים לעבור עבירה.

אכן אוצר הפוסקים^[139] הביא שכך כתבו מעשה ניסים [לר"נ כהן] והתוספת חיים בסימן זה, כי בלילה אין מועילה שמירת הקטן אם מתייחד עם אשה ותינוק או תינוקת, וכ"ש אם הולכים לישון ממש שאין היתר בדבר, שמא כשהתינוק ישן יקום האיש לעשות מה שלבו חפץ כי אין רואה.

אולם יש להעיר כי לכאורה היה ניתן להביא ראיה להתיר שמירת קטן בלילה ללא שומר נוסף, מדין כלה שפירסה נידה^[140]. שם כתב הרמ"א כי כיון שאסור לחתן

138 הרב קאפח הביא נוסח אחר בהערות ושם במקום אזיל מופיע איתער ובב"י כתב אזיל.

139 סימן כ"ב סעיף י"ס"ק מ"ה אות ג.

140 יו"ד סימן קצ"ב סעיף ד.

שכלתו פירסה נדה להתיחד עמה, נהגו שקטן יישן עם החתן וקטנה תישן עם הכלה. מבואר כי בלילה מועילה שמירת הקטנים גם ללא תוספת שמירה? אולם יש לדחות ששם מדובר שיש שמירה גם על החתן – קטן עם החתן, וגם על הכלה – קטנה עם הכלה, ונחשב כשתי שמירות, ומצב זה מותר בלילה גם לדעת הראב"ד, וכפי שכתב שם הרמ"א בהדיא.

הדבר הלכה^[141] כתב לאור האמור כי יחוד של איש, אשה ותינוקת או תינוק בלילה, יהיה מותר רק אם יצטרף אליהם אדם אחר, שכן אז הרי יש כאן כבר שני שומרים וגם הראב"ד מודה להתיר בכה"ג. כמו כן יחוד של אשה ושני תינוקות, בין זכרים בין נקבות, בין שאחד זכר ואחת נקבה- מותר, ואפילו לישון בבית אחד מותר וכמו שמצינו בכלה שפירסה נידה שכתב הרמ"א^[142] שקטן וקטנה יכולים לשמור במציאות זו.

עוד הוסיף שם הדבר הלכה כי איש אחד עם שתי נשים ושומר או שומרת קטנים בלילה, הוא מצב האסור ביחוד, כי אסור לאיש אחד להתיחד עם שתי נשים, ונמצא א"כ שיש כאן רק שומר אחד.

1.7. זאת תורת העולה

1. בגמרא מבואר כי מותר לאיש ואשה האסורים זה על זה להתיחד, כגון בחדר בעיר כאשר נמצאת איתם במקום תינוקות קטנה.
2. הראשונים כתבו כי הטעם להיתר הוא משום שדרכה של הקטנה לספר מה שראתה ולכן חוששים לזנות בפניה שמא מעשיהם יתפרסמו.
3. ברמב"ם ובשו"ע מבואר כי רק האשה חוששת מפרסום זה ולא האיש. ייתכן שהרמב"ם כתב זאת משום שלדעתו סתם אנשים נחשבים לפרוצים ועל כן אינם חוששים מהפרסום.
4. הסתפקנו מה תהיה דעת הרמב"ם באשה הידועה כפרוצה [היינו שאינה שומרת גדרי הצניעות]: האם גם בה נאמר שהיא חוששת מהפרסום ומותרת להתיחד עם פרוץ, או שמא גם היא אינה חוששת מהפרסום ואסור לה להתיחד עם פרוץ.
5. בגוף המאמר הסתפקנו האם ניתן להסיק מדברי הרמב"ם האלה כי גם לדעת הסוברים שסתם אנשים הם בחזקת כשרים, החשש מהזנות בגלל הפירסום של הקטנה הוא רק של האשה ולא של האיש.
6. בראשונים אחרים אין זה מבואר מי חושש מן הפרסום, ואולי ניתן להסיק מסתימות לשונם כי גם האיש חושש מפרסום מעשיו.
7. ה"ט"ז כתב כי המונע מהעבירה הוא הבושה לעשות מעשים כאלה בפני הקטנה.

[141] סימן ד סעיף ט.

[142] שו"ע יו"ד סימן קצ"ב סעיף ד.

8. בראשונים מבואר כי דין זה נאמר לא רק בילדה קטנה אלא גם בילד קטן.
9. הקטן והקטנה נחשבים לשומרים גם על אנשים זרים שאינם הוריהם.
10. בגמרא מבואר כי הגיל בו הקטן והקטנה נחשבים לשומרים הוא הגיל בו "יודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמו לביאה". כוונת הגמ': גיל שמבינים מה קורה סביבם אך אינם מתאווים להיות שותפים לעבירה, ונחלקו הפוסקים מהו גיל זה למעשה.
11. ישנה מחלוקת עקרונית בין האחרונים לגבי הגדרת הגיל ההתחלתי בו התינוק והתינוקת נחשבים לשומרים. יש אומרים שהדבר תלוי בעובדת היותם ראויים לביאה, וי"א שהדבר תלוי בבגרותם ובהבנתם שיש כאן מציאות חריגה.
12. הדבר הלכה הזכיר מחלוקת זו, וכתב כי לגבי הגיל בו הקטנה מתחילה להיות שומרת י"א שהוא גיל שלוש [שאו ראוייה לביאה], ובשם הצמח צדק כתב שהוא גיל ארבע. לעיל הבאנו את דעת הר"ש הכהן הסובר כי הגיל הוא חמש-שש, וכן את דעת הישכיל עבדי הכותב כי אין גיל קבוע לכך והכל תלוי בבגרותם של הילדים.
13. לגבי תינוק כתב הדבר הלכה כי י"א שהוא שומר רק מגיל תשע שנים [שאו ראוי לביאה] וי"א שכבר מגיל חמש הוא נחשב לשומר. עוד הביא שם כי דעת החזו"א היא שכבר מגיל שש נחשב לשומר.
14. לדעתי מפשט דבריהם של הראשונים שהבאנו לעיל [רש"י, הר"י הזקן והמאירי], נראה כסוברים כי אין הדבר תלוי בגיל בו הילדים ראויים לביאה אלא ביכולתם לזהות כי יש כאן דבר מגונה ומוזר, וממילא ילכו ויספרו לאחרים. לכן נראה לי כי יש לנקוט למעשה כאחרונים הסוברים שהדבר תלוי ביכולתו של התינוק או התינוקת לזהות ולא בגיל בו הם ראויים לביאה, וכפי שכתבו הישכיל עבדי והחזו"א.
15. נראה להוסיף כי למעשה בהגדרת הגיל ההתחלתי התלוי בהבנתם של הילדים יש להתחשב גם בתקופות שונות. בזמננו, בהרבה מוסדות חינוך חושפים את הילדים לנושא של תקיפה מינית, ובעקבות כך הקטנים מודעים לדבר זה ומזהים כי יש כאן דבר שאינו ראוי כבר בגיל מוקדם יותר, ויש לדון כל מקרה לגופו.
16. למעשה נראה לי כי אין הדבר תלוי בראוייה לביאה, ולכן בתינוקת אין להקל לעשותה שומרת כבר מגיל שלוש, והגיל הקובע יהיה תלוי לפי רמת פיקחותה. כמו כן בתינוק אין צורך להחמיר ולומר כי אם גילו פחות מתשע אינו יכול להיות שומר, אלא כבר כמה שנים קודם לכן יכול להיות שומר, כל שמזהה התנהגות הנראית לו מוזרה ומגונה.
17. גם לגבי הגיל בו הקטן והקטנה מפסיקים להיות שומרים נחלקו האחרונים. יש אומרים שהגיל הקובע הוא גיל בגרות – שנים עשרה ויום בילדה ושלוש עשרה ויום בילד או עד שיביאו סימנים, ויש אומרים שהגיל הוא תשע שנים ויום.
18. למעשה נראה לי כי לכתחילה יש לנקוט שקטנה מפסיקה להיות שומרת מגיל תשע ויום, אך בשעת הצורך אפשר לסמוך על הפנים מאירות הסובר שהוא שנים עשרה ויום.

19. כמו כן לגבי קטן, מסתבר כדעה הסוברת שהוא גיל תשע ויום, וכמו שכתב הדבר הלכה, אך נראה כי ניתן להקל בשעת הצורך עד גיל שלוש עשרה ויום או עד שיביא סימנים, כמו שכתב הציץ אליעזר.
20. לגבי יחוד עם התינוקת לבדה כתב הבה"ג שאסור, מחשש שיפתה אותה ותקלקל, וכך מבואר בלשון הרמב"ם.
21. חשש זה קיים חרף העובדה שבגיל זה היא אינה מוסרת עצמה לביאה, משום שלמרות שאין בה עדיין את יצר המין, יש חשש שהאיש יפתה אותה לעבור עבירה ותעשה כדבריו מכח סמכותו כאדם מבוגר בלי שתבין את משמעות העניין. במקרה זה האיש אינו חושש שהקטנה תפרסם מעשיו, משום שכשהיא בעצמה מתפתה, אין לחוש שתפרסם מעשיה, ורק על מעשיהם של אחרים מספרת.
22. האג"מ כתב כי מסברא יש להתיר יחוד עם הקטנה לבדה, משום שביין בזמן חז"ל ובין בזמננו - אם יזנה עם הקטנה היא תלך ותספר, וממילא חושש לזנות עמה. למעשה סיים וכתב: "ולכן איני מורה בזה לא התר ולא איסור אבל איני מוחה באלו המקילין". לדעתי אין לסמוך על דבריו למעשה שהרי הם בניגוד לבה"ג, לרמב"ם, לשו"ע ולכל הפוסקים. ולכן יש להזהר מלקחת ילד בגיל שלוש עשרה ומעלה שישמש שמרטף לילדה מגיל שלוש ומעלה.
23. יחוד עם שתי קטנות - מסתבר שמותר. גם כאן שייך הטעם שתפרסם מעשיו, שכן כאן אין חשש שהן יחפו זו על זו ולכן חושש שאחת תספר על מעשי חברתה.
24. גם אם האיש פרוץ והאשה כשרה, מועילה שמירת התינוקת להתיר את היחוד, כי האשה תחשוש לזנות שמא התינוקת תספר.
25. כמו כן אם האיש כשר והאשה פרוצה התינוקת יכולה לשמור שלא יזנו ולהתיר להם את היחוד, ואפילו ביחוד עם אשה גויה מועילה שמירת התינוקת.
26. אם גם האיש וגם האשה פרוצים, נשאר הדבר הלכה בצ"ע אם מועילה שמירת התינוקת. לדעתי כיון שהשו"ע הביא דין זה למרות שלדעתו היום כל האנשים נחשבים לפרוצים [וכל הנשים לפרוצות], אפשר להקל שתינוקת תיחשב כשומרת אפילו בפרוץ ופרוצה [כגון במקרה של חוזרים בתשובה הרוצים להתחיל לקיים את ההלכה, וכן כאשר רוצים לשלוח תינוקת לבית שנמצאים בו איש ואשה חילוניים שאינם נשואים, או לאפשר לתינוקת ליסוע ברכב אחד עם איש ואשה חילוניים שאינם נשואים במקום שיש בו איסור יחוד].
27. לדעתי דין זה נכון גם לדעת הרמ"א הסובר שיש היום אנשים המוגדרים ככשרים, ולכל הפחות בשעת הצורך ודאי יש לסמוך ולהקל במקרה זה גם לבני אשכנז.
28. מהתוס' נראה כי ביחוד של ישראלית וגוי אין מועילה שמירת התינוקת, וכ"כ כמה פוסקים. אולם נראה כי הסיבה לאיסור הוא שמא הגוי יאנוס אותה בנוכחות התינוקת, אך כהיום כיון שהשלטונות כאן בארץ הקודש וכן בשאר המדינות מענישים את האנס במלא חומר הדין, אין לחשוש יותר לאונס אלא לפיתוי, וכמו שהתינוקת שומרת ביחוד עם פרוץ, כך גם לגבי יחוד עם גוי תועיל שמירת התינוקת.

29. שמירת קטנה בדרך - נחלקו האחרונים האם תינוק או תינוקת מהווים שמירה גם בדרך. דעת המהרש"ל בהגהותיו על הטור, הובאו דבריו הב"ח, הב"ש והח"מ, שבדרך אין מועילה שמירת תינוקת או תינוק. הנימוק לכך שיש לחוש שמא האשה תלך עם האישה למקום צנוע ותזנה, אך הוסיף הט"ז כי עם שני תינוקות הדבר מותר.
30. לעומת זאת מדברי המהרש"ל בספרו יש"ש מבואר כי רק לגבי גוי אין מועילה שמירת התינוקת בדרך, אך עם יהודי מותר להתיחד בדרך בנוכחות קטנה, מחשש שהגוי יאנוס אותה בפני התינוקת או שיש לחוש שתפתה לגוי [וכנראה מבין כי פיתוי הגוי גדול מפיתוי הישראל].
31. הדרישה והט"ז העידו כי הנשים נהגו לצאת לדרך עם עגלון גוי כשיש עמהם קטן או קטנה. ביישוב המנהג כתבו כי אין לחוש שמא תלך עם העגלון למקום סתר ותזנה עמו, שכן אם הקטן ילך לצרכיו- האשה תלך עמו ולא תישאר ביחוד עם הגוי. החשש השני שהעלה הרש"ל – שמא הגוי יאנוס אותה, אינו קיים לדעתם, כנראה משום שכיום גם אין חשש אונס כי הגויים מענישים על כך.
32. גם האפי זוטרי חלק על חומרת הרש"ל וכתב שאין לנו להוסיף גזירות מדעתנו, וכ"כ העזר מקודש, ונראה שכן היא גם דעת החכמת אדם.
33. הדבר הלכה כתב כי לכל הדיעות מותר לצאת לדרך עם עגלון ישראל. מה שאסר הרש"ל הוא דווקא בעגלון גוי ובעקבות זאת כתב כי יד הצנוזר שלטה בלשון האחרונים על השו"ע, אולם לדעתנו, הסוברים כי שמירת קטנה אינה מועילה בדרך [המהרש"ל בהגהותיו לטור, הב"ח, הח"מ והב"ש] אסור אפילו עם ישראל.
34. להלכה נראה כי אפשר להקל שבדרך תועיל שמירת קטנה בין בישראל ובין בגוי, משום שבדרך אינו אסור מעיקר הדין אלא רק שמא יוצר מצב של יחוד ויגיעו לידי עבירה, על כן יש מקום לסמוך על המנהג.
35. שמירת קטנה בלילה - בראב"ד וברמ"א מבואר כי דין יחוד בלילה מקביל לדין יחוד בדרך, ולכן אסור לאשה אחת להתיחד בלילה עם שני אנשים, שמא אחד ירדם והשני יזנה עמה, ורק עם שלושה מותר. מטעם זה גם שמירת קטן או קטנה אינה מועילה ביחוד בלילה, שמא הקטן או הקטנה ילכו לישון והאיש והאשה יזנו.
36. הדבר הלכה^[143] כתב כי אם יש שם שני אנשים וקטן או שני קטנים [בין זכרים ובין נקבות] – כך שיש שני שומרים, היחוד מותר גם בלילה, והוסיף כי איש עם שתי נשים אסור אפילו אם יש שם שומר או שומרת קטנים, כי יחוד איש ושני נשים אסור ונמצא א"כ שיש כאן רק שומר אחד.